

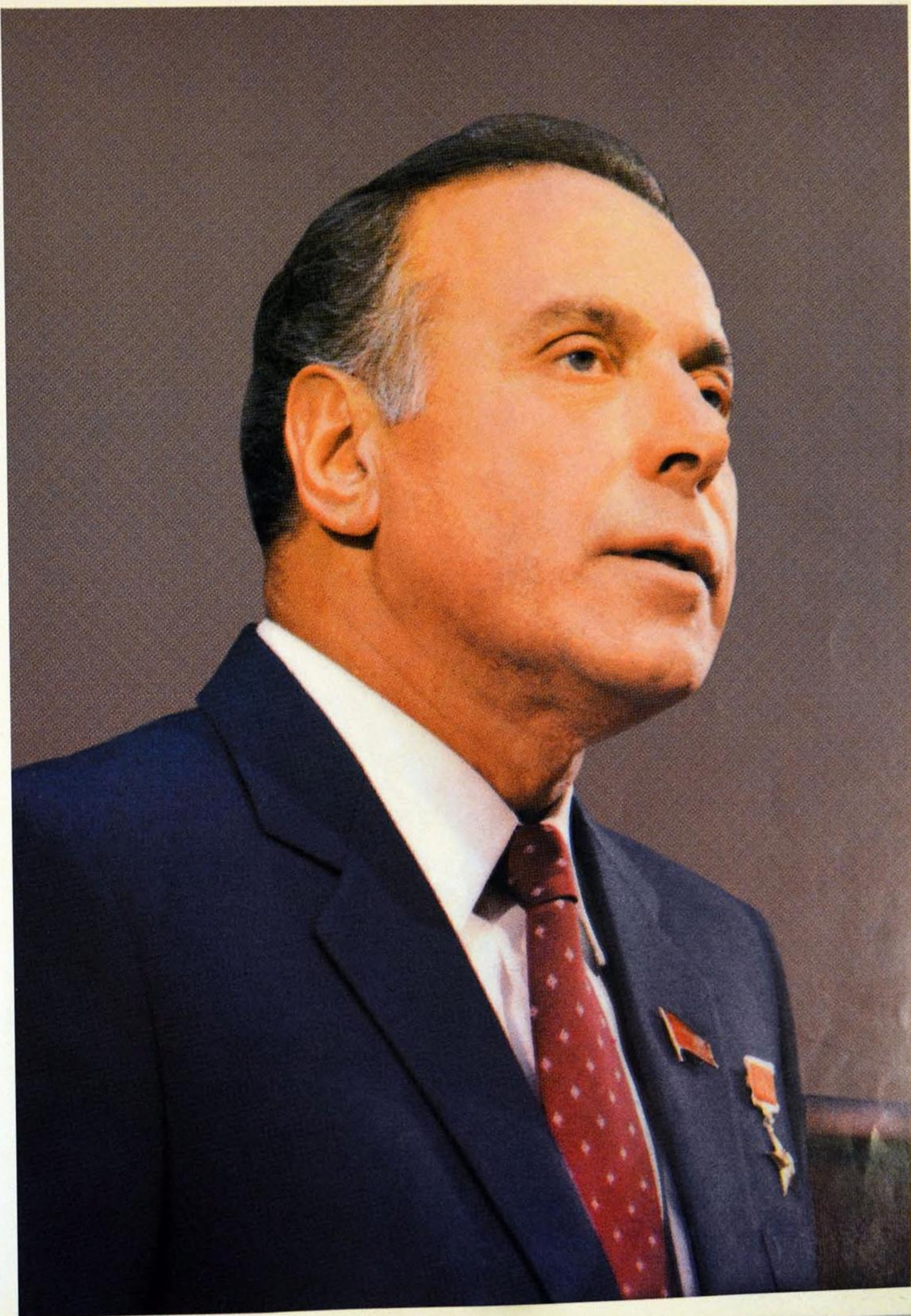
PREZIDENT

Azərbaycan,
ingilis və
rus dillərində

In Azerbaijani,
English and
Russian

На азербайджанском,
английском и
русском языках

İkinci kitab
Book two
Вторая книга

Biz "Prezident Heydər Əliyev" foto-kitabının birinci cildində Heydər Əliyevin hadisələrlə zəngin həyatı və Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi, Sovet dövlətinin görkəmli rəhbərlərindən biri və müstəqil Azərbaycanın Prezidenti kimi məsul vəzifələrdəki məqsədyönlü

fəaliyyəti haqqında danışmış və bu haqda bir sıra maraqlı fotoşəkillər vermişdik.

30 il əvvəl, 1969-cu ildə 46 yaşlı Heydər Əliyev Azərbaycana rəhbərliyə gəldi və 14 ilə yaxın bir müddətdə Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi vəzifəsində çalışdı. Bu vəzifədə onun istedadı və təşkilatçı — reformator bacarığı özünü hərtərəfli büruzə verdi. Həmin illər ərzində o, respublikanın simasını tam dəyişən nəhəng quruculuq işləri apardı. Hələ 1969-cu ildə Azərbaycan KP MK-nın avqust plenumundakı çıxışında Heydər Əliyev demişdi: "Bizim təxirəsalınmaz vəzifəmiz sənayedə, tikintidə və kənd təsərrüfatında yaranmış vəziyyəti dərinlən təhlil etmək əsasında bütün zəhmətkeşlərin beşillik vəzifələrinin müvəffəqiyyətlə yerinə yetirilməsindən ötrü səfərbərliyə alınmaq üçün lazımi tədbirlər görməkdən ibarətdir". İqtisadiyyatın bütün göstəriciləri üzrə kəskin dərəcədə geri qalan, SSRİ üçün xammal bazası rolunu oynayan Azərbaycanda əhalinin adambaşına düşən milli gəlir iki dəfə, sənaye istehsalı üç dəfə, kənd təsərrüfatında məhsuldarlıq təxminən iki dəfə artdı. Müasir texnika və texnologiya ilə təchiz olunmuş 250 iri zavod, fabriklər və sex tikildi, 2 milyondan çox adam öz yaşayış şəraitini yaxşılaşdırdı.

Heydər Əliyevin 70-80-ci illərdəki çoxillik məqsədyönlü və titanik fəaliyyəti nəticəsində Azərbaycanın sənaye və kənd təsərrüfatının strukturu köklü dərəcədə dəyişildi. Məhz bu illər ərzində Dərin özüllər, Kondisioner, "EHM", "AZON" və "Azərelektroterm" zavodları, "ELOU-AVT" qurğusu və s. tikilib işə salındı. Azərbaycan iqtisadiyyatı üçün tamamilə yeni sənaye sahələrinin ya-

ranması, respublika sənayesinin əsasını təşkil edən iri obyektlərin istismara verilməsi Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Respublikada maşınqayırmanın yeni, müterəqqi sahələri yaradıldı, neft emalı müəssisələri yenidən quruldu, əsaslı və tətbiqi elmlərin inkişafında sürətli sıçrayış baş verdi.

Əldə edilmiş nailiyyətlərə tənqidi yanaşan Heydər Əliyev Azərbaycan Kommunist partiyasının 1981-ci ilin yanvarında keçirilmiş XXX qurultayında demişdir: "Biz qazanılmış nailiyyətlərə gələcək müvəffəqiyyətlərin bünövrəsi kimi, gələcək nailiyyətlər üçün yaxşı baza, əsas kimi baxırıq".

Mütəxəssis kadrların hazırlanmasına böyük diqqət yetirilirdi. Yeni ali məktəblər, muzeylər, teatrlar açılırdı. Hər il minlərlə gənc SSRİ-nin aparıcı ali məktəblərində təhsil almaq məqsədilə respublika hüdudlarından kənara göndərilirdi. Heydər Əliyevin şəxsi təşəbbüsü ilə 1971-ci ildə Bakıda milli hərbi kadrların hazırlanmasının əsasını qoymuş C. Naxçıvanski adına internat məktəbi açıldı. 1981-ci ildə internat məktəbin 10 illik yubileyində çıxış edərkən Heydər Əliyev demişdi: "Başlıcası odur ki, belə məktəb yaratmaq ideyası özünü doğrultmuşdur və indi bu məktəb onun üzərinə qoyulan vəzifələri müvəffəqiyyətlə yerinə yetirir". Bakıdakı Ali Ümumqoşun Hərbi Məktəbinin siması və strukturu dəyişdirildi. İndi, həmin hadisələrdən 25 il sonra bu iki hərbi tədris müəssisəsi suveren Azərbaycan üçün hərbi kadr hazırlayan əsas bazalara çevrilmişdir.

Hadisələrin gələcək gedişini Heydər Əliyev özünəməxsus dahiliklə 30 il əvvəldən görmüşdü.

Heydər Əliyevin rəhbərlik dövrü Azərbaycan tarixinə mədəniyyətin çiçəklənməsi, respublikada bütün sahələrin fəaliyyətinin inkişafında sıçrayış illəri kimi daxil oldu. Heydər Əliyev Azərbaycanda, xüsusilə onun mədəni həyatında baş vermiş bütün köklü dəyişikliklərin təşəbbüskarıdır. Əsl istedadı tanımaq bacarığı olan Heydər Əliyev, bu istedadın daha da inkişafı üçün bütün mümkün şəraiti yaradır, ona hərtərəfli qayğı gös-

tərir. O dəfələrlə qeyd etmişdir ki: "Bizim gözəl incəsənətimiz, mədəniyyətimiz, bənzərsiz xalq musiqimiz və ondan bəhrələnən, onun əsasında yaranan müasir peşəkar musiqimiz var". Heydər Əliyev dəfələrlə qeyd etmişdir ki, xalq öz mədəniyyətinə görə tanınır. O, dünya ictimaiyyətinin diqqətini Azərbaycan mədəniyyətinə cəlb etmək üçün əlindən gələni əsirgəməirdi.

Heydər Əliyevin şəxsi təşəbbüsü ilə respublikada ən yeni avadanlıq və müasir texnologiya ilə təchiz olunmuş, dünya standartlarına müvafiq bir sıra mədəniyyət obyektləri — Respublika sarayı, İdman sarayı, "Gülüstən" sarayı, Opera studiyası, Xoreografiya məktəbinin binası inşa olunmuş, Opera və Balet Teatrının, R. Behbudov adına Mahnı Teatrının binaları rekonstruksiya edilmiş, Hacı Zeynalabdin Tağıyev teatrının köhnəmiş binası isə tamamilə yenidən qurulmuşdur. Heydər Əliyev bir çox görkəmli şəxsiyyətlərin — C. Cabbarlı, N. Nərimanov, Ü. Hacıbəyov, Hüseyn Cavid və b.-nin xatirə ev-muzeylərinin yaradılmasının təşəbbüskarı olmuşdur. Azərbaycanın bir çox görkəmli elm və mədəniyyət xadimlərinə abidələr qoyulmuşdur.

Bu illər ərzində neft maşınqayırması, neft məhsulları, məişət kondisionerləri, soyuducular, elektrotermik avadanlıq, elektronika, boru prokatı, onlarla kimya sənayesi məhsullarının və s.-nin istehsalına görə Azərbaycan keçmiş SSRİ-də aparıcı yerlərdən birini tutmuşdu. Respublikada yeni elektrostansiyalar, "Nizami", "İnşaatçılar", "20 Yanvar", "Memar Əcəmi", "Ulduz", "Neftçilər" və s. metro stansiyaları tikilmiş, yeni dəmir və şose yolları çəkilmişdi. Azərbaycan üzüm, çay, tütün və tərəvəzin mühüm istehsalçısına çevrilmişdi.

Lakin Heydər Əliyev əldə olunmuş nailiyyətlərlə kifayətlənmirdi. Azərbaycan KP MK-nın 1982-ci il oktyabr plenumunda o deyirdi: "...sənayenin bir çox sahələrində biz mövcud imkanlardan heç də tamamilə istifadə etmirik və vəzifəmiz bunları tamamilə xalqın xidmətinə verməkdən, sənaye istehsalının daha da intensivləşdirilməsini təmin etməkdən ibarətdir."

1982-ci ildə Sov. İKP MK Siyasi Bürosunun üzvü və SSRİ Nazirlər Soveti Sədrinin birinci

müavini seçilməsi ilə əlaqədar Heydər Əliyev Moskvaya köçür. O, Sov. İKP MK Siyasi Bürosuna üzv seçilmiş və SSRİ Nazirlər Soveti Sədrinin birinci müavini kimi yüksək vəzifəyə təyin olunmuş ilk azərbaycanlı idi. Moskvada Heydər Əliyev maşınqayırma və yüngül sənaye, nəqliyyat, rabitə, eləcə də elm və səhiyyə, mədəniyyət və təhsil kimi mühüm sahələrə rəhbərlik edirdi. Şərqi Sibir və Uzaq Şərqi istehsal qüvvələrinin inkişafında mühüm rol oynamış Baykal-Amur magistralı (BAM) onun fəal iştirakı və rəhbərliyi ilə çəkilmişdi.

Siyasi Büronun üzvü və Sovet dövlətinin görkəmli rəhbərlərindən biri kimi Heydər Əliyev Sovet dövlətinin bir çox mühüm sənədlərinin işlənilməsində fəal iştirak edir, SSRİ-nin xarici siyasətinin və beynəlxalq əlaqələrin inkişafı üçün gərgin iş aparırdı. Onun başçılığı ilə nümayəndə heyətləri Hindistan, Yuqoslaviya, Vyetnam, Mozambik, Anqola, Macarıstan, Meksika və s. ölkələrdə rəsmi səfərlərdə olmuşdu.

Heydər Əliyev Moskvada işlədiyi dövrdə, gərgin və məsul işlərinin çoxluğuna baxmayaraq, vaxt tapıb Azərbaycanın problemləri ilə də daim maraqlanırdı. Burada onun bilavasitə diqqəti və qayğısı nəticəsində yeni sənaye obyektləri, gözəl inzibati və yaşayış binaları, o cümlədən indiki Prezident Aparatının binası inşa olunur.

1985-ci ildə Heydər Əliyevin ailəsində ağır faciə baş verdi — onun həyat yoldaşı, dostu, tərəfdaşı, nadir erudisiyalı alim, təmiz qəlbli pak insan Zərifə xanım Əliyeva vaxtsız vəfat etdi. Azərbaycan oftalmologiyasını dünya səviyyəsinə qaldırmış görkəmli alim-oftalmoloq, Azərbaycan Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü, tibb elmləri doktoru, professor, yüksək mədəniyyətli, vicdanlı, prinsipial bir insan olan Zərifə xanım Əliyeva haqqında çox yazılmışdır. Böyük alim və ictimai xadim Əziz Əliyevin layiqli qızı, Sovet dövlətinin görkəmli rəhbərlərindən birinin həyat yoldaşı olan Zərifə xanım həm də iki övlad böyütmüş fədakar bir ana, müdrik və sadıq həyat yoldaşı, Heydər Əliyevin həyatda ən böyük mənəvi yardımçısı və istinadgahı idi. O, özünün hədsiz təvazökarlığı və alıcanablığı ilə fərqlənirdi. Heydər Əliyev ağır dəqiqələrində də, sevincli anlarında

da Azərbaycan qadınının ən yaxşı cəhətlərini özündə cəmləşdirmiş həyat yoldaşının dəstəyini, həmrəyliyi daim hiss edirdi.

Zərifə xanım Prezidentin həyatında böyük rol oynamışdır. Onun həyata keçirdiyi bütün quruculuq işlərində Zərifə xanımın da xidməti az deyil. Ömrünün son gününədək o, öz elmi tədqiqatlarını davam etdirir, ailəsi və işi haqda düşünürdü. Onun vaxtsız vəfatı Heydər Əliyevi sarsıtdı, o, uzun müddət özünə gələ bilmir, Zərifə xanımsız həyatını təsəvvür edə bilmirdi.

Zərifə xanımdan sonra onun övladları — oğlu İlham və qızı Sevil, nəvələri qaldı...

Zərifə xanım Moskvada, Novodeviçi qəbiristanında dəfn edildi. Sonralar, 1996-cı ildə onun ruhu Bakıda rahatlığını tapdı. Cənəzəsi Bakıya gətirilərək Fəxri Xiyabanda dəfn edildi. Zərifə xanımın məzarı daim həyat yoldaşının, uşaqlarının, həmkarlarının, onun əlindən şəfa tapmış keçmiş xəstələrinin gətirdikləri güllərə qorq olunmuşdur.

Heydər Əliyevin şəxsiyyəti, onun miqyası dağılmaqda olan Sovet İttifaqının hüdudlarına sığmırdı. Onun dahiliyi, siyasətçi istedadı ilə müqayisədə SSRİ rəhbərlərinin qətiyyətsizliyi, dar düşüncəsi, şovinizist əhval-ruhiyyəsi daha da nəzərə çarpırdı. Əliyev öz görkəmi, zəkası, düşüncə tərzi, obyektivliyi, SSRİ-nin hər bir vətəndaşının taleyi və işləri üçün məsuliyyət hissi ilə onlara mane olurdu. 1987-ci il oktyabrın 25-də Heydər Əliyev istefaya çıxaraq, siyasi fəaliyyətdən uzaqlaşmağa məcbur oldu. İstefaya çıxan kimi, Heydər Əliyev hər şeydən tam təcrid edildi, faktiki olaraq ev dustağı oldu. Onun vətənə qayıtmasını rəsmi hakimiyyət üçün arzuolunmaz və hətta qorxulu hesab edərək, buna icazə vermirdilər.

Moskvada Heydər Əliyev oğlunun və qızının ailələri ilə birlikdə yaşayırdı. Oğlu İlham Əliyevin Beynəlxalq Diplomatiya İnstitutunu bitirib, dissertasiya müdafiə etməsinə baxmayaraq, ona iş vermirdilər. İxtisasca şərqşünas olan qızı Sevil işdən çıxarmışdılar. Heydər Əliyev daim DTK-nin nəzarəti altında idi, onun bütün telefon danışqlarına qulaq asılırdı.

Heydər Əliyevin istefasından bir neçə gün sonra isə Azərbaycanın düşmənləri tərəfindən "Qarabağ məsələsi" — Dağlıq Qarabağ Muxtar

Vilayətinin Ermənistanla birləşdirilməsi məsələsi qaldırıldı. Bundan sonra tezliklə azərbaycanlıların öz doğma ata-baba torpaqlarından, hazırda Ermənistanın tərkibində olan ərazilərdən kütləvi surətdə qovulması prosesi başlandı. Bunun ardınca Dağlıq Qarabağın etnik təmizlənməsi aparıldı. İnsan hüquqları kütləvi surətdə pozulur, azərbaycanlılar öz evlərindən qovulur, məhv edilirdi. Azərbaycan xalqının tammiqyaslı soyqırımı həyata keçirilirdi.

Əliyevin yoxluğundan istifadə edən M. Qorbaçov və onun kimilər bu məsələnin həllini fəlakətə gətirib çıxardılar. Sonra isə Azərbaycanın ən dəhşətli günü — 20 Yanvar faciəsi baş verdi. Bakıda qanlı qırğının ertəsi günü, Heydər Əliyev, hər addımda onu gözləyən təhlükəni nəzərə almıyaaraq, öz ailə üzvləri ilə birlikdə Azərbaycanın Moskvadakı nümayəndəliyinə gələrək, oradan sovet ordusunun törətdiyi vəhşilikləri lənətləyən qəzəbli bəyanatla çıxış etdi. Öz parlaq və kəskin çıxışında Heydər Əliyev dedi: "Belə qərar qəbul edən Azərbaycan rəhbərliyi, hamıdan əvvəl isə bərk ayaqda Azərbaycanı qoyub qaçmış birinci katib öz xalqı qarşısında məsuliyyət daşımalıdır. Ölkənin ali siyasi rəhbərliyinə yanlış məlumat verənlər də məsuliyyət daşımalıdırlar... Qırğın törədənlərin hamısı layiqincə cəzalandırılmalıdır".

O daha Moskvada qala bilmirdi. Heydər Əliyev bu çətin günlərdə bütün varlığı ilə doğma Azərbaycanda olmaq istəyirdi. Odur ki, 1990-cı ildə uzun ayrılıqdan sonra Heydər Əliyev Azərbaycana qayıtdı.

Lakin doğma vətəndə də ona qarşı fitnə-fəsadlarla, bilavasitə həyatına sui-qəsdlərlə üzləşən Heydər Əliyev həmin il iyulun 22-də Naxçıvana getməyə məcbur oldu. 1991-ci il sentyabrın 3-də Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin sessiyasında Heydər Əliyev dəfələrlə tribunaya qalxıb razı olmadığını bildirsə də, sessiya əksər səsle onu Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin sədri seçdi. Bu vəzifədə fəaliyyət göstərdiyi 2 il ərzində o, faktiki blokadada olan muxtar respublikada şəraitin normalaşdırılması üçün çox iş gördü, atəşkəs rejiminin yaranması haqda müqavilənin bağlanılmasına nail oldu, Türkiyə və İranla siyasi, iqtisadi və ticarət əlaqələrini yaratdı.

Türkiyənin prezidenti T. Ozal və baş nazir S. Dəmirəlin dəvətilə Türkiyədə rəsmi səfərlərdə oldu, burada Naxçıvan Muxtar Respublikası ilə Türkiyə arasında əməkdaşlıq protokolunu imzaladı. Türkiyənin, İranın, ABŞ-in və bir sıra digər ölkələrin yüksək vəzifəli şəxsləri (o cümlədən baş nazir Süleyman Dəmirəl) Naxçıvanda oldular. Bir çox inkişaf etmiş kapitalist ölkələri blokada şəraitində yaşayan Naxçıvan MR əhalisinə humanitar yardım göndərdi.

Lakin bu illər ərzində bütünlüklə Azərbaycan da vəziyyət gündən-günə pisləşirdi. Ölkəni ziddiyyətlər dağıdırdı. Erməni işğalçıları hərbi təcavüzü davam etdirir və respublika rəhbərlərinin qətiyyətsizliyindən, bəzən isə xəyanətkarlığından istifadə edərək, Azərbaycan rayonlarını bir-birinin ardınca zəbt edirdilər. Ölkədə vətəndaş müharibəsi təhlükəsi reallaşırdı — Gəncədə qiyamçı polkovnik və onun əhatəsi Bakı üzərinə hücum hazırlayırdı. Lənkəranda separatçılar "Talış-Muğan Respublikası"nın yaradıldığını elan etmişdilər. Azərbaycan uçurum qarşısında idi. Bu cür olduqca mürəkkəb bir vəziyyətdə Xalq Cəbhəsi özünün tam gücsüzlüyünü başa düşərək, Heydər Əliyevi Bakıya dəvət etməyə məcbur oldu. İyunun 15-də Heydər Əliyev Azərbaycan Ali Sovetinin Sədri vəzifəsinə seçildi.

İki gündən sonra isə prezident heç kəsə xəbər vermədən Bakını tərk edərək, Naxçıvan Muxtar Respublikasının Kələki kəndinə qaçdı. Ağır dəqi-qələlərində respublika faktiki olaraq rəhbərsiz qaldı. Yaranmış şəraitdə Heydər Əliyev Prezident səlahiyyətlərini öz üzərinə götürməyə məcbur oldu. İyunun 23-də isə Milli Məclis Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyətlərinin Heydər Əliyevə keçməsi haqda qərar qəbul etdi.

1993-cü il oktyabrın 3-də Azərbaycan Respublikasında Prezident seçkiləri keçirildi. Səs verənlərin 98,8 faizi Prezident vəzifəsində Azərbaycan xalqının səadəti uğrunda yorulmaz mübariz Heydər Əliyevi görmək istədiyini bildirdi. Oktyabrın 10-da Prezidentin andıçma mərasimi keçirildi. Andıçma mərasimindəki nitqində Heydər Əliyev xalqa müraciət edərək demişdir:

"Belə bir yüksək və məsuliyyətli vəzifəni üzərimə götürərkən, birinci növbədə Azərbaycan xal-

qının zəkasına, müdrikliyinə, qüdrətinə güvənirəm, arxalanıram. Azərbaycan xalqının mənə bəslədiyi ümidlər bu vəzifəni üzərimə götürməyə məcbur edibdir. Əmin etmək istəyirəm ki, bu ümidləri doğrultmaq üçün əlimdən gələni əsirgəməyəcəyəm".

Birinci iş günündən başlayaraq, Prezident Qarabağ münaqişəsinin həlli, iqtisadiyyat problemlərinin, xarici ölkələrlə münasibətlərin qaydaya salınması üzrə məhsuldar fəaliyyətə başladı. O, ölkəni vətəndaş müharibəsinin qırğınlarından qoruya bildi, Azərbaycanın üzərini almış separatizm hədəsini ləğv etdi. Azərbaycan ərazisinin 20 faizinin, əsasən döyüşsüz olaraq düşməyə verilməsində və 1 milyondan çox adamın öz doğma torpaqlarında qaçqına çevrilməsində günahkar olanları məsuliyyətə cəlb etdi, cəbhələrdə atəşin kəsilməsi haqda müqavilənin imzalanmasına nail oldu. Respublikada ümumxalq referendumu nəticəsində müstəqil Azərbaycanın Konstitusiyası qəbul olundu.

Müstəqillik əldə edildikdən sonra respublikanın qarşılaşdığı iqtisadi çətinliklərin həlli yollarından biri məhz neft və qaz hasilatını artırmaq idi. Ölkənin maliyyə vəsaitinin məhdudluğu şəraitində xarici şirkətləri Azərbaycan neftinin hasilatı üçün sərmayə qoyuluşuna cəlb etmək vacib hesab olunurdu. 1994-cü ildə dünyanın bir sıra aparıcı neft şirkətləri ilə "Əsrin müqaviləsi"nin imzalanması XX əsrin ən böyük və əhəmiyyətli hadisələrindən biri kimi tarixə düşəcəkdir. Müqavilənin imzalanmasına həsr olunan təntənəli mərasimdə çıxış edərək Prezident Heydər Əliyev demişdir: "Biz bu müqaviləni imzalamaqla Azərbaycan Respublikasının suveren hüquqlarının bərpa olduğunu, Azərbaycanın tam müstəqil dövlət olduğunu, xalqımızın öz sərvətlərinə özünün sahib olduğunu bütün dünyaya bir daha nümayiş etdiririk". Bu və bundan sonrakı neft müqavilələri, ilkin neftin xarici bazara nəqli ölkə iqtisadiyyatında dəyişikliklərin əsasını təşkil etdi. 1997-ci il noyabrın 12-də bütün Azərbaycan xalqı üçün əlamətdar olan tarixi hadisə baş verdi: Xəzərin Azərbaycan bölgəsində yerləşən "Çıraq" yatağından ilk neft çıxarıldı. Bu da Prezident Heydər Əliyevin hərtərəfli fəaliyyətinin nəticəsi idi.

Heydər Əliyev Azərbaycanın beynəlxalq mövqeyinin möhkəmləndirilməsi üçün də böyük qüvvə sərf edir. Onun gərgin əməyi nəticəsində qonşu ölkələrlə keçmiş rəhbərlərin naşılığı üzündən pozulmuş əlaqələr bərpa olundu. Heydər Əliyevin Fransa, Türkiyə, Böyük Britaniya, Belçika, Çin, Rusiya, ABŞ, Almaniya, İtaliya və digər bir çox ölkələrə rəsmi səfərləri bu ölkələrlə dostluq və qarşılıqlı əməkdaşlığın əsasını yaratmışdır. Lakin onun həyatının əsas məqsədi işğal olunmuş torpaqların azad edilməsidir. Xarici ölkə liderləri ilə olan bütün görüş və danışıqlarda Heydər Əliyev ermənilər tərəfindən Azərbaycan torpaqlarının işğalından sonra yaranmış vəziyyətdən danışır və izahat verir, Azərbaycanın maraqlarını yorulmadan müdafiə edir, Qarabağ münaqişəsinin ədalətli həlli üçün dünya ictimaiyyətinin diqqətini cəlb edir. 1996-cı ildə ATƏT-in Lissabon zirvə görüşündəki nitqində Heydər Əliyev tam kəskinliklə bəyan etmişdir: "BMT-nin Təhlükəsizlik Şurası sədrin Ermənistan silahlı qüvvələrinin təsirsiz, tam və qeyri-şərtsiz Azərbaycan ərazilərindən çıxarılmasını, qaçqınların və məcburi köçkünlərin öz daimi yaşayış yerlərinə qaytarılmasını tələb edən dörd qətnaməsini və altı bəyanatını qəbul etmişdir... Lakin bütün bu qərarlara Ermənistan Respublikası etinasızlıqla yanaşır". Məhz Heydər Əliyevin alovlu çıxışının və gərgin danışıqlarının nəticəsidir ki, sammitdə iştirak edən 54 dövlətdən 53-ü üç maddəli qətnaməni yekdilliklə qəbul etdi. Qətnamədə göstərilirdi: Ermənistan Respublikası və Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyü qorunub saxlanılsın; Dağlıq Qarabağa Azərbaycanın tərkibində qalmaq şərtlə, müqavilə ilə müəyyən edilmiş ən yüksək səviyyəli özünüidarə hüquqi statusu verilsin; Dağlıq Qarabağın və onun bütün əhalisinin təhlükəsizliyinə təminat verilsin. Bu sənəddə ilk dəfə konkret olaraq Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin dinc yolla qaydaya salınmasının siyasi-hüquqi yolları göstərilirdi. Lissabon sammiti Heydər Əliyevin dahi diplomatlığı sayəsində Azərbaycanın sülhsevər xarici siyasətinin çaldığı çox böyük bir qələbə idi.

Doğma Vətəni naminə çəkdiyi nəhəng zəhmət nəticəsində Heydər Əliyev bütün Azərbaycan xal-

qının dərin məhəbbətini və minnətdarlığını qazanmışdır. O, Klivlenddə (ABŞ) cərrahiyyə əməliyyatında olarkən Azərbaycanın sadə vətəndaşlarından alınmış məhəbbət və qayğı ilə dolu minlərlə məktub bunun əyani sübutudur. Abşeronun zəhmət adamlarının göndərdikləri teleqramdan bir hissəsini təqdim edirik: "Möhtərəm Prezident, Siz ABŞ-da müalicə olunarkən tək deyildiniz. Bütün Azərbaycan xalqının ürəyi orada idi. Siz xalqımız üçün yaşamalısınız. Çünki xalqın səadətə və xoşbəxtliyə çatması üçün Sizə — türk dünyasının sədaqətli oğluna böyük ehtiyacı vardır.

Biz yaxşı bilirik ki, Siz xalqımızın əbədi xifskarısınız. Yenidən əllərimizi göyə qaldırıb, Tanrıdan Sizə möhkəm cansağlığı diləyir, sağ-salamat və gümrah Vətənə dönməyinizi istəyirik. Yolunuzu səbirsizliklə gözləyirik". Prezidentə ünvanlanmış belə məktub və teleqramlar minlərlədir.

Bütün həlledici dəqi-qələrdə onunla həmrəy olan uşaqları — oğlu İlham və qızı Sevil xanım Prezidentlə birlikdə idilər. Heydər Əliyevin oğlu İlham Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətinin birinci vitse-prezidenti, Milli Məclisin deputatıdır. Beynəlxalq iqtisadiyyat üzrə çox gözəl mütəxəssis olan İlham Əliyev eyni zamanda həm də ABŞ-Azərbaycan Ticarət Palatasının Himayədarlar Komitəsinin sədri kimi Azərbaycanı müxtəlif beynəlxalq konfranslarda layiqli təmsil edir. O, həmçinin gənclər arasında fəal iş aparır, respublika Olimpiya komitəsinin prezidenti kimi Azərbaycanda idmanın nüfuzunun artırılması üçün çalışır. Evlidir, iki qızı və Prezident babasının şərəfinə adlandırdığı Heydər adlı oğlu vardır.

Heydər Əliyevin ərəb dili üzrə mütəxəssis olan qızı Sevil xanım respublika "Sevil" qadınlar cəmiyyətinin sədridir. Onun ürəklərə yatan lirik mahnıları xalq arasında çox populyardır. Ailəlidir. Həyat yoldaşı Mahmud Məmmədquliyev Azərbaycan Respublikasının Böyük Britaniyadakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri, Azərbaycan Respublikası Xarici işlər nazirinin müavini. 3 uşağı var.

Suveren Azərbaycan Respublikasının Prezidenti gələcəyə — XXI əsrə cəsarətlə və arxayın baxır. O, yeni əsrin astanasında öz xalqının gələcək səadətini və əmin-amanlığını aydın görür.

In the previous volume of the album - book "President Heydar Aliyev" we spoke of the rich and purposeful life and activity of Heydar Aliyev, one of the distinguished statesmen of the Soviet Union and President of the independent Republic of Azerbaijan, when he was the First Secretary of the CC CP of Azerbaijan.

30 years ago, in 1969, at the age of 46, Heydar Aliyev became the leader of Azerbaijan and nearly 14 years occupied the post of the First Secretary of the CC CP of Azerbaijan. He demonstrated a brilliant talent and skill of an organiser and reformer in this post. He performed a gigantic creative work in those years, completely changed the face of the republic. Even at the August Plenum of the CC CP of Azerbaijan in 1969 Heydar Aliyev said: "Our urgent duty is to take necessary measures for the mobilization of all labourers of the republic for the successful solution of the tasks of the five-year plan in industry, construction and agriculture". These tasks were successfully fulfilled. At that time Azerbaijan lagged behind sharply in all economic indices and played the role of the raw material source for the USSR, but soon after the election of Heydar Aliyev to the post of the First Secretary of the CC CP of Azerbaijan the national income of population grew twice per capita, production of industry increased thrice, nearly twice rose the productivity in agriculture. 250 big plants, factories and workshops were built, all they were equipped with modern technics and technology, over two million of people improved their dwelling conditions.

As a result of long purposeful and titanic activity of Heydar Aliyev in the seventies - eighties of the Present Century the industrial and agricultural face of Azerbaijan cardinally changed. In these very years such big plants as the Plant of Deep Water Foundations, the Plant of Air

Conditioners, the Plant of Electric Calculating Machines and Azon, the Plant of Azerelectro-therm and the installation ELOU - AVT and others were erected. Azerbaijan occupied one of the leading places in the production of oil products, oil machinery, synthetic rubber, electric facilities and equipments, construction materials, airconditioners, radio and microelectronic technics and others. The birth of quite new spheres of economy in Azerbaijan, exploitation of big enterprises, which form the basis of the industry of the republic, are connected with the name of Heydar Aliyev. There appeared new, progressive branches of engineering, oil refining enterprises were reconstructed, a rapid jerk was made in the development of fundamental and applied sciences.

Critically analyzing the achievements Heydar Aliyev noted in the January of 1981 at the XXX Congress of the CP of Azerbaijan: "We consider the achieved as the foundation for future, as a good base for the further achievements".

He paid a constant attention to the training of specialists. New higher educational institutions, museums and theatres were founded. Thousands of young people were sent to the leading higher schools of the USSR each year. On the personal initiative of Heydar Aliyev the Boarding School named after J. Nakhchivansky was opened in 1971 which laid the foundations of training of the national military cadres. At the ten-year jubilee ceremony of the Boarding School in 1981 Heydar Aliyev said in particular: "The main thing is that the idea of founding such a school has completely justified itself and now the school successfully implements into life the objectives it has been charged with..." In these very years the character and structure of the Baku Higher Military School were completely renewed. At present after 25 years the two schools (the Boarding School named after J. Nakhchivansky and the Baku Higher Military School) are the main institutions which train military cadres for the sovereign

Azerbaijan. It was also foreseen by Heydar Aliyev 30 years ago.

The years of his administration entered the history of Azerbaijan as the years of flourishing of the culture of Azerbaijan, a sudden and sharp turn in development, enrichment and comprehensive progress in all the spheres of life of Azerbaijan. Heydar Aliyev is the initiator of radical transformations in Azerbaijan, particularly in its cultural life. Possessing the gift to discern the real talent, Heydar Aliyev created all possible conditions for its flourishing and displayed necessary care for it. He stressed it not once: "We possess a brilliant art, culture, a wonderful folk music and a professional modern music derived from the latter". He said that the nation is cognized by its culture and he did his best for attracting the attention of the world public to the culture of Azerbaijan.

On the personal initiative of Heydar Aliyev the Republican Palace, the Sports Palace, the Gulistan Palace, the Opera Studio, the School of Choreography were built and equipped pursuant to the world standards. The buildings of the Opera and Ballet Theatre and the Song Theatre named after R.Behbudov were reconstructed. The oldest theatre of the city - the H. Z. Tagiyev Theatre was completely reconstructed and restored. Heydar Aliyev was the initiator of the foundation of museums of many distinguished men like J. Jabbarli, N. Narimanov, U. Hajibeyov, H. Javid and others. Monuments were erected to many outstanding men of science and culture.

In those years Azerbaijan occupied the leading place in the production of oil machinery in the former USSR, in the production of airconditioners, refrigerators, electrothermic equipments, electronics, tube-rolling, in the production of tens of chemical products. Plants for producing military productions, jewellery plant, shoe and clothes factory, new electric stations, underground stations "Nizami", "Inshaatchilar", "January 20", "Architect Ejemi", "Ulduz", "Neftchiler" and others were built, new rail way lines and motorcar highways were laid down.

Azerbaijan became the biggest producer of grapes, tea, tobacco, vegetables.

But Heydar Aliyev did not stop on the achieved. At the October Plenum of the CC CP of Azerbaijan in 1982 he said: "... in many branches of industry we do not make use of all our potentials, and our duty is to make them wholly, serve the interests of the people, to ensure the further intensification of the industrial production.

In 1982 Heydar Aliyev left for Moscow after being elected the member of the Political Bureau of the Central Committee of the Communist Party of the Soviet Union and appointed the First Deputy Chairman of the Council of Ministers of the USSR. He was the first Azerbaijani ever elected the member of the Political Bureau and appointed to such a highest post as the First Deputy of the Chairman of the Council of Ministers of the USSR. In Moscow Heydar Aliyev curated the most important branches of the engineering, transport and communications, as well as medicine and education, culture and science. With his active participation the Baikal - Amur railway line was laid down. It played a significant role in the development of the Eastern Siberia and the Far East.

As the member of the Political Bureau and distinguished statesman of the Soviet Union Heydar Aliyev took an active part in the elaboration of many resolutions of the Soviet government, worked intensively for the formulation of the foreign policy of the country and development of foreign relations. He headed not once the USSR delegations in various negotiations in India, Yugoslavia, Vietnam, Mozambique, Angola, Hungary, Mexico and others.

When in Moscow he always found time to get interested in the problems of Azerbaijan though he was quite busy. Due to his care and attention new industrial entities were founded, beautiful administrative and dwelling houses, including the Present Residence of the President, were built.

In 1985 a great misfortune befell to Heydar Aliyev, his wife and devoted friend Zarifa khanum Aliyeva, a scientist of rare erudition and woman of strikingly pure soul, died unexpectedly. Much have been written about her as an outstanding scientist - ophthalmologist, member of the Academy of Sciences of Azerbaijan, Doctor of Medicine who raised the ophthalmology of

Azerbaijan to the world level, and as a woman of high culture, honest, a person of principles. It was an amazing family, the spouses were very close to each other in spirits. Being the worthy daughter of an outstanding scientist and public figure Aziz Aliyev, the wife of one of the greatest statesman of the Soviet Union, Zarifa khanum was also a selfless mother, who brought up two children, she was wise and devoted, the greatest supporter of Heydar Aliyev. She was distinguished by her amazing modesty and nobility. In difficulty and joy Heydar Aliyev always felt the support and solidarity of his wife who embodied the best qualities of the Azerbaijani women. She played a great role in the life of the President. In all his deeds there was a particle of her soul and heart. Till the last days of her life she continued her scientific researches, thought of her family and her work. Untimely death of Zarifa khanum shook Heydar Aliyev, for a long time he could not get accustomed to the life without Zarifa khanum.

After her death there were her son Ilham, her daughter Sevil and grand-children.

Zarifa khanum was buried in Moscow, in the Novodevichye cemetery. Later in 1996 she was reburied in her native city Baku, in the Alley for the Honoured. There are always fresh flowers on her grave put by her husband, children, grand-children, colleagues, former patients whom she had returned eyesight.

The personality of Heydar Aliyev, his grandeur were not confined into the frames of the collapsing Soviet Union. His genius, talent of the politician disclosed vividly the indecisive, surface, chauvinistic tempers of the leaders of the USSR. His appearance, wisdom, sober mind, objectivity and natural sense of responsibility for the fate and work of each citizen of the USSR impeded them to accomplish their goals. On October 25, 1987, Heydar Aliyev was obliged to resign and abandon political activity. After his resignation he found himself in complete isolation, in fact, a prisoner in his residence. He was not allowed to return home, it was thought undesirable, even dangerous for the official Moscow.

While in Moscow Heydar Aliyev lived with his son and daughter. Though his son Ilham graduated from the Institute of International Relations

and got his PHD, he was not given a job. His daughter Sevil, an Arabist by profession, was dismissed. Heydar Aliyev was under the strict control of the Committee of State Security, his telephone calls were listened.

And after several days of his resignation the enemies of Azerbaijan raised the so - called "Garabag problem", i.e., on joining the Mountainous Garabag Province of Azerbaijan to Armenia. Then they began the mass expatriation of Azerbaijanis from their own lands under the rule of Armenia. Then followed the ethnic cleaning of the Mountainous Garabag. The Armenians committed mass violations of human rights and genocide of Azerbaijanis.

Making use of the absence of Heydar Aliyev in power, Gorbachev and the like led the solution of the Garabag issue to a catastrophe. Then followed the most terrible day for Azerbaijan - the 20th of January. Just the next day after the bloody massacre in Baku Heydar Aliyev and his family members paid a visit to the Mission of Azerbaijan despite the danger, which threatened him at each step, and made a statement denouncing the cruelty of chastisers. Heydar Aliyev said in particular: "The administration of Azerbaijan, in the first place the secretary of the CC CP who has fled at the critical hour, must bear responsibility before his people. The same is to be done by those who have given false information to the political leadership of the country ... all the guilty of the slaughter must be strictly punished".

He could not live in Moscow any longer. The motherland attracted him, the fate of Azerbaijan was solved there. And in 1990 Heydar Aliyev returned to Azerbaijan after many years of absence.

But because of intrigues and artifice, direct threats for his life in Baku Heydar Aliyev was obliged to leave for Nakhchivan on July 22, 1990. In 1991, despite the repeated objections of Heydar Aliyev by the majority of deputies he was elected Chairman of the Supreme Mejlis (Assembly) of the Nakhchivan Autonomous Republic, which in fact was in blockade, managed to sign a ceasefire agreement, established political, commercial and economic relations with Turkey and Iran.

At the invitation of the Turkish President T.Ozal and Prime-Minister S.Demirel he paid official visits to Turkey where he signed protocols on the cooperation between the Nakhchivan Autonomous Republic and Turkey. In their turn Nakhchivan was visited by the highest officials of Turkey (including Prime-Minister S.Demirel), Iran, USA and other countries. Many developed world countries rendered humanitarian assistance to the blockaded population of the Nakhchivan Autonomous Republic.

The situation in Azerbaijan aggravated day by day in these years. The country was torn by an internal strife. The Armenian occupants continued the armed aggression against Azerbaijan, due to indecision, often treachery of the administration districts of the republic were occupied one after another. Civil war became a reality. A mutinous colonel in Ganja and his men made preparations to march for Baku. The separatists in Lenkoran declared the formation of the Talish-Mugan Republic". Azerbaijan was on the precipice. At such an exceptionally complicated situation the Popular Front of Azerbaijan, convinced in its powerlessness completely, was obliged to invite Heydar Aliyev to Baku. On June 15 he was elected chairman of the Supreme Soviet of Azerbaijan. Two days later, Elchibey, President of the Republic, left Baku and fled to the village of Keleki of the Autonomous Republic of Nakhchivan. At the most difficult time the republic remained without a leader in fact. At such a situation Heydar Aliyev was obliged to accept the powers of the president and on June 13 the Parliament adopted a resolution on the transfer of the powers of the President of the Republic of Azerbaijan to the Chairman of the Supreme Soviet of the Republic of Azerbaijan.

On October 3, 1993 presidential elections were held in Azerbaijan. 98,8 per cent of electors expressed their will to see in the post of the president Heydar Aliyev, devoted son of his people and tireless fighter for the happiness of Azerbaijan. On October 10, there was held the inauguration ceremony. In his speech addressed to people Heydar Aliyev said: "Assuming this highest and responsible post I rely first of all on the wisdom and vigour of the Azerbaijan people.

The hope of my people made me take this great responsibility. I assure you that I will do my best to justify your expectations".

Since his first working day Heydar Aliyev began his fruitful activities for the solution of the Garabag conflict, economic problems of the republic, establishment of relation with foreign countries. He managed to save the republic from the danger of civil war, from the threat of separatism which hang over Azerbaijan. He called to responsibility all who was guilty in the loss of 20 per cent of the republican territory without waging battles and because of whom over one million people have become refugees in their own country. He managed to sign a ceasefire agreement. As a result of the general referendum of population the Constitution of the sovereign Azerbaijan was adopted.

One of the ways of overcoming the economic difficulties of the sovereign Azerbaijan was to increase the production of oil and gas. Just because of this it was thought necessary to attract the foreign companies to oil developments in Azerbaijan. One of the biggest and significant events of the XX century and an important factor in the development of the economy of Azerbaijan was the signature of "the Contract of the Century" with the biggest oil companies of the world in 1994. Speaking at the ceremony of the signature of the contract President Heydar Aliyev said: "By signing This Contract we are demonstrating to the world once more that Azerbaijan has restored its sovereign rights and it is completely independent and its people is the owner of its wealth". Implementation of this and other contracts which followed, transportation of the early oil to the foreign market conditioned the radical changes in the economy of the country. November 12, 1997, was a historical day for the Azerbaijan people; the oil deposit "Chirag", located in the deepest portion of the Azerbaijani sector of the Caspian Sea, produced oil. It was the result of the comprehensive activity of President Heydar Aliyev.

Heydar Aliyev exerts great efforts for the strengthening of the position of Azerbaijan in the international arena. Working hard President Heydar Aliyev restored its relations with the

neighbouring states broken due to incompetence of the former administration. His official visits to France, Turkey, Great Britain, Belgium, China, Russia, USA, Germany, Italy and many other countries laid the foundations of friendship and mutually beneficial cooperation with those countries. But the main goal of his life became the liberation of the occupied territories. In all his meetings and negotiations with the leaders of foreign countries Heydar Aliyev tirelessly speaks and explains the situation which has emerged after the occupation of the Azerbaijani lands by the Armenian aggressors, upholds the interests of Azerbaijan, gains the support and attention of the world community for the fair solution of the Garabag conflict.

In his exposing speech at the Lisbon summit of OSCE in 1996 Heydar Aliyev declared quite clearly and sharply: "The Security Council of the United Nations has adopted four resolutions and six statements of the Chairman demanding for an immediate, unconditional and complete withdrawal of the military forces of Armenia from all the occupied territories, return of the refugees and displaced persons to the places of their permanent residence. Nevertheless, all these resolutions have been ignored by the Armenian Republic". But 53 out of 54 participants of the Lisbon summit voted for the first time for the adoption of a clearly expressed resolution which contained three items: recognition of the territorial integrity of Azerbaijan, legal status of the Mountainous Garabag within Azerbaijan based on the self-administration principle; ensuring safety of the Mountainous Garabag and all its population. This document for the first time concretely defined the frames of the regulation of the mountainous Garabag conflict. The Lisbon summit was the greatest victory of the peaceloving foreign policy of Azerbaijan won only due to the diplomatic genius of Heydar Aliyev.

Heydar Aliyev has won the greatest love and recognition of all the Azerbaijan people by his titanic work for the welfare of the motherland. When he underwent surgery in Cleveland (USA)

thousands of letters and telegrams were sent by common people-citizens of Azerbaijan, all this tells of their love and respect. Here is an extract of the telegram sent by the labourers of the Apsheron: "Highly Esteemed President! When you underwent treatment in the USA you were not alone. The hearts of all the Azerbaijan people were with you. You are to live for the people, because the people needs you, the devoted son of the Turkic world, in order to gain happiness and prosperity. We know that you are the eternal saviour of our people. We implore the God to give you strong health and desire your safe return to the country. We are waiting for You impatiently".

In all critical moments his son Ilham, Sevil and his grandchildren were at his side supporting him. His son Ilham is the first vice-president of the State Oil Company, Member of the Parliament. Being a brilliant specialist in international economy he is at the same time chairman of the USA-Azerbaijani Chamber of Commerce. He represents Azerbaijan in various international conferences successfully. He also carries out public activities among the youth, does much to raise the prestige of the Azerbaijani sport, he is the President of the National Olympic Committee. He is married, has two daughters and a son. The latter was named Heydar in honour of his grandfather President Heydar Aliyev.

Heydar Aliyev's daughter Aliyeva Sevil khanum is a specialist in the Arab language. She is the chairwoman of the Republican Women's Association "Sevil". Her lyric, sincere songs are very popular with the people. She is married. Her husband Mahmud Mammadgulyev is the Extraordinary and Plenipotentiary Ambassador of Azerbaijan to Great Britain, deputy -Foreign Minister of the Republic of Azerbaijan. She has three children.

Heydar Aliyev, President of the Sovereign Republic of Azerbaijan looks towards the approaching XXI century bravely and confidently. He sees in it clearly the shoots of the future happiness and prosperity of his people.

В предыдущем томе фотокниги "Президент Гейдар Алиев" мы рассказали и показали читателю богатую событиями жизнь и целеустремленную деятельность Гейдара Алиева на постах Первого секретаря ЦК КП Азербайджана, одного из видных руководителей Советского государства и Президента независимого Азербайджана.

30 лет тому назад, в 1969 году, в 46-летнем возрасте Гейдар Алиев пришел к руководству Азербайджана, и около 14 лет он находился на посту Первого секретаря ЦК КП Азербайджана. На этом посту во всем блеске проявились его талант и умение организатора-реформатора. За эти годы он провел гигантскую созидательную работу, полностью изменившей облик республики. Еще на августовском пленуме ЦК КП Азербайджана в 1969 году Гейдар Алиев сказал: "Наша неотложная задача на основе глубокого анализа положения, сложившегося в промышленности, строительстве и сельском хозяйстве, — принять необходимые меры для мобилизации всех трудящихся на успешное решение задач пятилетки." И эти задачи были успешно выполнены. В резко отстающем по всем показателям экономики, играющем роль сырьевого придатка для СССР Азербайджане вдвое возрос национальный доход на душу населения, втрое увеличилось промышленное производство, примерно вдвое возросла урожайность в сельском хозяйстве. Было построено 250 крупных заводов, фабрик и цехов, оснащенных современной техникой и технологией, более 2 миллионов людей улучшили свои жилищные условия.

В результате многолетней целеустремленной и титанической деятельности Гейдара Алиева в 70-80-е годы коренным образом изменился индустриальный и сельскохозяйственный облик Азербайджана. Именно в эти годы были построены такие крупнейшие заводы, как завод глубоководных оснований, завод кондиционеров, заводы "ЭВМ", "АЗОН", "Азэлектротерм", установка "ЭЛОУ-АВТ",

ювелирный завод, обувная и швейная фабрики и др. С именем Гейдара Алиева связано появление совершенно новых для азербайджанской экономики отраслей, сдача в эксплуатацию крупных объектов, составляющих основу промышленности республики. В республике возникли новые, прогрессивные отрасли машиностроения, были реконструированы нефтеперерабатывающие предприятия, совершен стремительный рывок в развитии фундаментальных и прикладных наук.

Критически оценивая достигнутое, Гейдар Алиев на ХХХ съезде КП Азербайджана в январе 1981 года отмечал: "Мы рассматриваем достигнутое как фундамент для будущих успехов, как хорошую базу, основу для дальнейших свершений."

Повседневное внимание уделялось подготовке профессиональных кадров. Были открыты новые вузы, музеи, театры. Ежегодно за пределы республики в ведущие вузы СССР отправлялись на учебу тысячи молодых людей. По личной инициативе Гейдара Алиева в 1971 году в Баку была открыта школа-интернат им. Дж.Нахчыванского, заложившая основу подготовки национальных военных кадров, что было отмечено на 10-летнем юбилее школы-интерната в 1981 году, где Гейдар Алиев, в частности, сказал: "Главное в том, что идея создания подобной школы полностью себя оправдала, и сейчас эта школа успешно выполняет поставленные перед ней задачи..." В эти же годы полностью были обновлены облик и структура Высшего общевойскового военного училища в Баку и сейчас, когда прошло более 25 лет, и школа-интернат им. Нахчыванского, и Высшее общевойсковое училище являются главными базами подготовки военных кадров для суверенного Азербайджана. А это Гейдар Алиев предвидел 30 лет тому назад.

Годы руководства Гейдара Алиева вошли в историю Азербайджана, как расцвет культуры, резкий скачок в развитии всех областей жизнедеятельности республики. Гейдар Алиев является инициатором коренных преобразований, особенно в культурной жизни Азербайджана. Обладающий даром

распознавать истинный талант Гейдар Алиев создает всевозможные условия для его расцвета, проявляет о деятелях культуры всестороннюю заботу. Он неоднократно подчеркивал: "Мы обладаем прекрасным искусством, культурой, изумительной народной музыкой и выросшей на ее почве современной профессиональной музыкой." Он говорил, что народ познается по своей культуре, и делал все для привлечения внимания мировой общественности к культуре Азербайджана.

По личной инициативе Гейдара Алиева в республике были построены и оснащены современным оборудованием, отвечающим мировым стандартам здания — дворец "Республика", Дворец спорта, дворец "Гюлистан", Оперная студия, Хореографическое училище, реконструированы здания Театра оперы и балета, Театра песни им.Рашида Бейбутова, полной реконструкции подвергся старейший театр Г.З.Тагиева. Алиев был инициатором создания домов-музеев многих выдающихся личностей — Дж.Джабарлы, Н.Нариманова, У.Гаджибекова, Г.Джавида и др. Были возведены памятники многим выдающимся деятелям науки и культуры Азербайджана.

За эти годы Азербайджан сумел занять одно из ведущих мест в нефтяном машиностроении бывшего Советского государства, выпуске нефтепродуктов, бытовых кондиционеров, холодильников, электротермического оборудования, электроники, прокате труб, десятков названий химической продукции. Были построены новые электростанции, станции метрополитена "Низами", "Иншаатчылар", "20 Январ", "Мемар Аджеми", "Улдуз", "Нефтиляр" и т.д., проложены новые железные и шоссейные дороги. Азербайджан стал крупнейшим производителем винограда, чая, табака, овощей.

Но Гейдар Алиев не останавливался на достигнутом. На октябрьском пленуме ЦК КП Азербайджана в 1982 году он говорил: "... во многих отраслях индустрии мы не полностью используем имеющиеся возможности, и наша задача заключается в том, чтобы их целиком поставить на службу интересам народа, обеспечить дальнейшую интенсификацию промышленного производства."

В 1982 году в связи с избранием членом Политбюро и назначением Первым заместителем Председателя Совета Министров СССР Гейдар Алиев

уезжает в Москву. Он стал первым азербайджанцем, избранным членом Политбюро ЦК КПСС и назначенным на такую высокую должность, как Первый заместитель Председателя Совета Министров СССР. В Москве Гейдар Алиев курировал важнейшие отрасли машиностроения и легкой промышленности, транспорта и связи, а также науку и здравоохранение, культуру и образование. При его активном участии была построена Байкало-Амурская магистраль (БАМ), сыгравшая большую роль в развитии производительных сил Восточной Сибири и Дальнего Востока.

Как член Политбюро и один из видных руководителей Советского государства Гейдар Алиев активно участвует в подготовке многих решений Советского правительства, ведет напряженную работу по разработке внешней политики и развитию международных связей, неоднократно возглавляет делегации СССР в различных международных переговорах в Индии, Югославии, Вьетнаме, Мозамбике, Анголе, Венгрии, Мексике и др.

Работая в Москве, будучи загруженным громадой дел, Гейдар Алиев находит время постоянно интересоваться проблемами Азербайджана. Здесь при его непосредственном внимании и заботе возводятся новые объекты промышленности, красивые административные и жилые здания, в т.ч. здание нынешнего Аппарата Президента.

В 1985 году Гейдара Алиева постигло огромное горе — безвременно ушла из жизни верная подруга жизни, друг, соратник и жена Зарифа ханум Алиева — ученый редкой эрудиции, человек поразительной душевной чистоты. О ней очень много написано и как о крупном ученом-офтальмологе, действительном члене Академии наук Азербайджана, докторе медицинских наук, профессоре, поднявшей азербайджанскую офтальмологию на мировой уровень, и как о человеке высокой культуры, честном, принципиальном. Это была удивительная семья, где супруги были так близки друг другу по духу. Достойная дочь выдающегося ученого и общественного деятеля Азиза Алиева, супруга одного из крупнейших деятелей Советского государства Зарифа ханум была также самоотверженной матерью, воспитавшей двух детей, мудрой и верной спутницей жизни, самой большой моральной поддержкой и опорой Гейдара Алиева. Она отличалась

на удивление большой скромностью, благородством. И в трудную минуту, и в радости Гейдар Алиев чувствовал эту опору, солидарность со стороны супруги, воплотившей в себе самые лучшие качества азербайджанской женщины. Она сыграла большую роль в жизни Президента. Во всех его соиданиях была и частичка ее души, ее сердца. До последнего дня своей жизни она продолжала свои научные исследования, думала о семье и работе. Безвременная кончина жены потрясла Гейдара Алиева, он переживал, долго не мог привыкнуть к жизни без нее — Зарифы ханум.

Остались дети — сын Ильхам и дочь Севиль, остались внуки...

Зарифа ханум была похоронена в Москве, на Новодевичьем кладбище. Впоследствии, в 1996 году, она нашла покой на родной азербайджанской земле и похоронена в Баку, в Аллее почетного захоронения. На ее могиле всегда много цветов — от супруга, детей, внуков, коллег, бывших больных, которым она возвратила зрение.

Личность Алиева, его масштабы не вписывались в рамки разваливающегося Советского Союза. Его гениальность, талант политика слишком выставляли напоказ нерешительных, мелкодумных, шовинистически настроенных руководителей СССР. Он мешал им своим видом, умом, трезвостью мышления, объективностью, врожденным чувством ответственности за судьбу и дела каждого гражданина СССР. 25 октября 1987 года Гейдар Алиев был вынужден подать в отставку и отойти от активной политической деятельности. Выйдя в отставку, Гейдар Алиев сразу же оказался в полнейшей изоляции, фактически под домашним арестом. Ему не разрешали вернуться на родину, считая это нежелательным и даже опасным для официальной власти.

В Москве Гейдар Алиев жил вместе с семьей сына и дочери. Несмотря на то, что сын — Ильхам Алиев закончил Институт международной дипломатии, защитил диссертацию, ему не давали работу. Дочь Севиль — по специальности востоковед уволилась с работы. Гейдар Алиев был под неусыпным контролем КГБ, прослушивались все телефонные разговоры.

А через несколько дней после отставки Гейдара Алиева врагами Азербайджана был поднят так называемый "карабахский вопрос" — о присоедине-

нии Нагорно-Карабахской автономной области к Армении. Вслед за этим начался процесс массового изгнания азербайджанцев со своих исконных земель, ныне входящих в состав Армении. После этого последовала этническая чистка Нагорного Карабаха. Совершались массовые нарушения прав человека, азербайджанцы изгонялись из своих домов, уничтожались, осуществлялся полномасштабный геноцид азербайджанского народа.

Пользуясь отсутствием Гейдара Алиева, М. Горбачев и ему подобные довели разрешение этого вопроса до катастрофы. А затем последовал самый страшный день для Азербайджана — 20 Января. Буквально на следующий день после кровавой бойни в Баку Гейдар Алиев, невзирая на опасность, угрожающую ему на каждом шагу, вместе с членами семьи посетил постпредство Азербайджана в Москве, выступил там с гневным заявлением, осуждая зверство карателей. В частности, Гейдар Алиев сказал: "Руководство Азербайджана, в первую очередь сбежавший в трудную минуту первый секретарь ЦК, должны нести ответственность перед своим народом. Должны нести ответственность и те, кто дал неверную информацию высшему политическому руководству страны... Все виновники резни должны быть строго наказаны."

Он не мог более оставаться в Москве. Его тянуло на родину, где решалось будущее Азербайджана. И в 1990 году Гейдар Алиев после столь долгого отсутствия возвращается в Азербайджан. Но из-за интриг и козней, из-за непосредственных угроз его жизни уже на родине Гейдар Алиев 22 июля 1990 года был вынужден уехать в Нахчыван. В 1991 году, несмотря на неоднократные возражения самого Гейдара Алиева, подавляющим большинством депутатов он избирается Председателем Верховного Меджлиса Нахчыванской Автономной Республики. За 2 года пребывания на этом посту он многое сделал для нормализации обстановки в автономной республике, фактически пребывающей в блокаде, добился подписания соглашения об установлении режима прекращения огня, наладил политические, экономические и торговые отношения с Турцией и Ираном.

По приглашению президента Турции Т.Озала и премьер-министра С.Демиреля с официальными визитами посетил Турцию, где подписал протоколы

о сотрудничестве между Нахчыванской Автономной Республикой и Турцией. В свою очередь, Нахчыван посещали многие высокопоставленные деятели Турции (в т.ч. премьер-министр С.Демирель), Ирана, США и др. стран. Многие развитые капиталистические страны стали оказывать гуманитарную помощь находящимся в блокаде жителям Нахчыванской Автономной Республики.

Но в эти годы положение всего Азербайджана ухудшалось с каждым днем. Страну раздирали противоречия. Армянские оккупанты продолжали военную агрессию против Азербайджана и благодаря нерешительности, а порою и предательству руководящих республикой людей захватывали один район за другим. Гражданская война стала реальностью - в Гяндже мятежный полковник и его окружение готовились к походу на Баку. В Лянкяране сепаратисты объявили об образовании "Талышско-Муганской Республики". Азербайджан был у края пропасти. В такой исключительно сложной обстановке Народный фронт, убедившись в своем полнейшем бессилии, был вынужден пригласить в Баку Гейдара Алиева. 15 июня он был избран Председателем Верховного Совета Азербайджана. Буквально через два дня президент, покинув Баку, бежит в село Келеки Нахчыванской Автономной Республики. В трудные минуты республика фактически остается без руководителя. В создавшейся ситуации Гейдар Алиев был вынужден взять на себя полномочия Президента, а 23 июня Милли меджлис принимает решение о передаче Председателю Верховного Совета Азербайджанской Республики Гейдару Алиеву исполнения обязанностей Президента Азербайджанской Республики.

3 октября 1993 года были проведены выборы Президента Азербайджанской Республики. 98,8 процента голосующих выразили свое желание видеть на посту Президента своего верного сына, неустанного борца за счастье азербайджанского народа Гейдара Алиева. 10 октября состоялась инаугурация Президента. В своей инаугурационной речи, обращаясь к народу, Гейдар Алиев сказал: "Вступая на столь высокий и ответственный пост, я опираюсь, в первую очередь, на ум, мудрость, силу азербайджанского народа. Взять на себя эту ответственность меня вынудили чаяния, которые связывает со мной мой народ. Я заверяю, что приложу все усилия для того, чтобы оправдать его надежды."

С первого же рабочего дня Президент начал плодотворную деятельность по решению карабахского конфликта, вопросам экономики, налаживанию отношений с зарубежными странами. Ему удалось спасти страну от угрозы братоубийственной гражданской войны, отвести опасность сепаратизма, довлеющего над Азербайджаном. Он призвал к ответу тех, по чьей вине, в основном, без боя были отданы врагу 20 процентов территории Азербайджана, и более 1 миллиона человек на своей родной земле стали беженцами. Гейдар Алиев добился прекращения огня на фронте и заключения соглашения о перемирии. В республике в результате всенародного референдума была принята Конституция независимого Азербайджана.

Одним из средств решения экономических трудностей независимого Азербайджана являлось увеличение добычи нефти и газа. Именно поэтому было сочтено нужным привлечение иностранных компаний к добыче азербайджанской нефти. Одним из крупных и значительных событий XX столетия стало подписание в 1994 году "Контракта века" с крупнейшими нефтяными компаниями мира. Выступая на торжественной церемонии подписания контракта, Президент Гейдар Алиев сказал: "Подписанием этого контракта мы еще раз демонстрируем миру, что суверенные права Азербайджанской Республики восстановлены, что Азербайджан является полностью независимым государством, что народ является хозяином своих богатств." Претворение в жизнь этого и последующих нефтяных контрактов, транспортировки первичной нефти на зарубежный рынок обусловило основу коренных изменений в экономике страны. 12 ноября 1997 года произошло историческое событие для всего азербайджанского народа: на месторождении "Чыраг", расположенном в глубоководной части азербайджанского сектора Каспия, была добыта первая нефть. И это является результатом всеобъемлющей деятельности Президента Гейдара Алиева.

Огромные силы прилагает Гейдар Алиев для укрепления международных позиций Азербайджана. Напряженным трудом Президент Гейдар Алиев восстановил связи с соседними государствами, разрушенными из-за некомпетентности прежних руководителей. Его официальные визиты во Францию, Турцию, Великобританию, Бельгию, Китай,

Россию, США, Германию, Италию и многие другие страны положили основу дружбы и взаимовыгодного сотрудничества с этими странами. Но главной целью его жизни стало освобождение захваченных земель. На всех своих встречах и переговорах с лидерами зарубежных стран Гейдар Алиев неустанно рассказывает и объясняет положение, сложившееся после захвата азербайджанских земель армянскими агрессорами, отстаивает интересы Азербайджана, заручается поддержкой и вниманием мировой общественности для справедливого решения карабахского конфликта.

В своей обличительной речи на саммите ОБСЕ в Лиссабоне в 1996 году Гейдар Алиев со всей резкостью заявил: "Совет Безопасности ООН принял четыре резолюции и шесть заявлений председателя, в которых содержится требование немедленного полного и безоговорочного вывода вооруженных сил Армении со всех оккупированных территорий Азербайджана, возвращения беженцев и перемещенных лиц в места их постоянного проживания... Однако все эти решения игнорируются Республикой Армения." Но 53 голосами из 54 присутствующих на Лиссабонском саммите впервые была принята четкая резолюция, состоящая из трех пунктов: территориальная целостность Республики Армения и Азербайджанской Республики; правовой статус Нагорного Карабаха, определенный в соглашении на основе самоопределения, который предоставляет Нагорному Карабаху самую высокую степень самоуправления в составе Азербайджана; гарантированная безопасность для Нагорного Карабаха и всего его населения. Этим документом впервые столь конкретно были определены политико-правовые рамки урегулирования нагорно-карабахского конфликта. Лиссабонский саммит явился крупной победой миролюбивой внешней политики Азербайджана, которая была одержана лишь благодаря дипломатическому гению Гейдара Алиева.

За свой титанический труд на благо Родины Гейдар Алиев завоевал глубочайшую любовь и признательность всего азербайджанского народа. Когда

его оперировали в Кливленде (США), тысячи и тысячи писем и телеграмм, полученных от простых людей - граждан Азербайджана, говорят сами за себя. Вот отрывок из телеграммы, посланной трудящимися Абшера: "Уважаемый Президент! Во время лечения в США Вы были не один. Сердца всего азербайджанского народа были с Вами. Вы должны жить для народа. Потому что для достижения счастья и благополучия народ нуждается в Вас - верном сыне тюркского мира. Мы хорошо знаем, что Вы - вечный спаситель нашего народа. Просим у Господа Бога крепкого Вам здоровья, благополучного возвращения домой. С нетерпением ждем Вас."

Во все решающие минуты рядом с Президентом были его дети - сын Ильхам и дочь Севиль, внуки, всегда поддерживающие его. Сын Гейдара Алиева Ильхам является первым вице-президентом Государственной нефтяной компании Азербайджана, депутатом Милли меджлиса. Блестящий специалист по международной экономике Ильхам Алиев одновременно является председателем Комитета попечителей Торговой палаты США - Азербайджан, достойно представляет Азербайджан на различных международных конференциях. Он также ведет активную работу среди молодежи, многое делает для поднятия престижа спорта в Азербайджане, являясь президентом Олимпийского комитета республики. Женат, имеет двух дочерей и одного сына, которого в честь деда - Президента назвали Гейдаром.

Дочь Гейдара Алиева Севиль ханум - специалист по арабскому языку, Председатель республиканского женского общества "Севиль". Широко популярны в народе ее задушевные, лирические песни. Замужем. Муж Махмуд Мамедкулиев - Чрезвычайный и Полномочный Посол Азербайджанской Республики в Великобритании, заместитель министра иностранных дел Азербайджанской Республики. Имеет 3 детей.

Президент суверенной Азербайджанской Республики смело и уверенно смотрит в будущее - в XXI век, в начале которого он отчетливо видит ростки будущего счастья и благополучия своего народа.

**AZƏRBAYCAN XALQININ
LİDERİ**

**THE LEADER OF THE AZERBAIJAN
PEOPLE**

**ЛИДЕР АЗЕРБАЙДЖАНСКОГО
НАРОДА**

Bakı, 1971

Heydər Əliyevin Orconikidze rayonunun neftçiləri ilə görüşü

Baku, 1971

Heydar Aliyev at the meeting with the oilmen of the Orjenikidze District

Баку, 1971

Гейдар Алиев встречается с нефтяниками Орджоникидзевского района

1975

Heydər Əliyev Sərsəng SES-inin tikintisində

1975

Heydar Aliyev at the construction site of the Sarsang Hydroelectric Station

1975

Гейдар Алиев на строительстве Сарсангской ГЭС

Füzuli rayonu, 1976
Heydər Əliyev
hidrotexniki qurğularla
təfərrüat olarkən

1976 the district of Fizuli
Heydar Aliyev is getting
acquainted with the
hydrotechnical installations

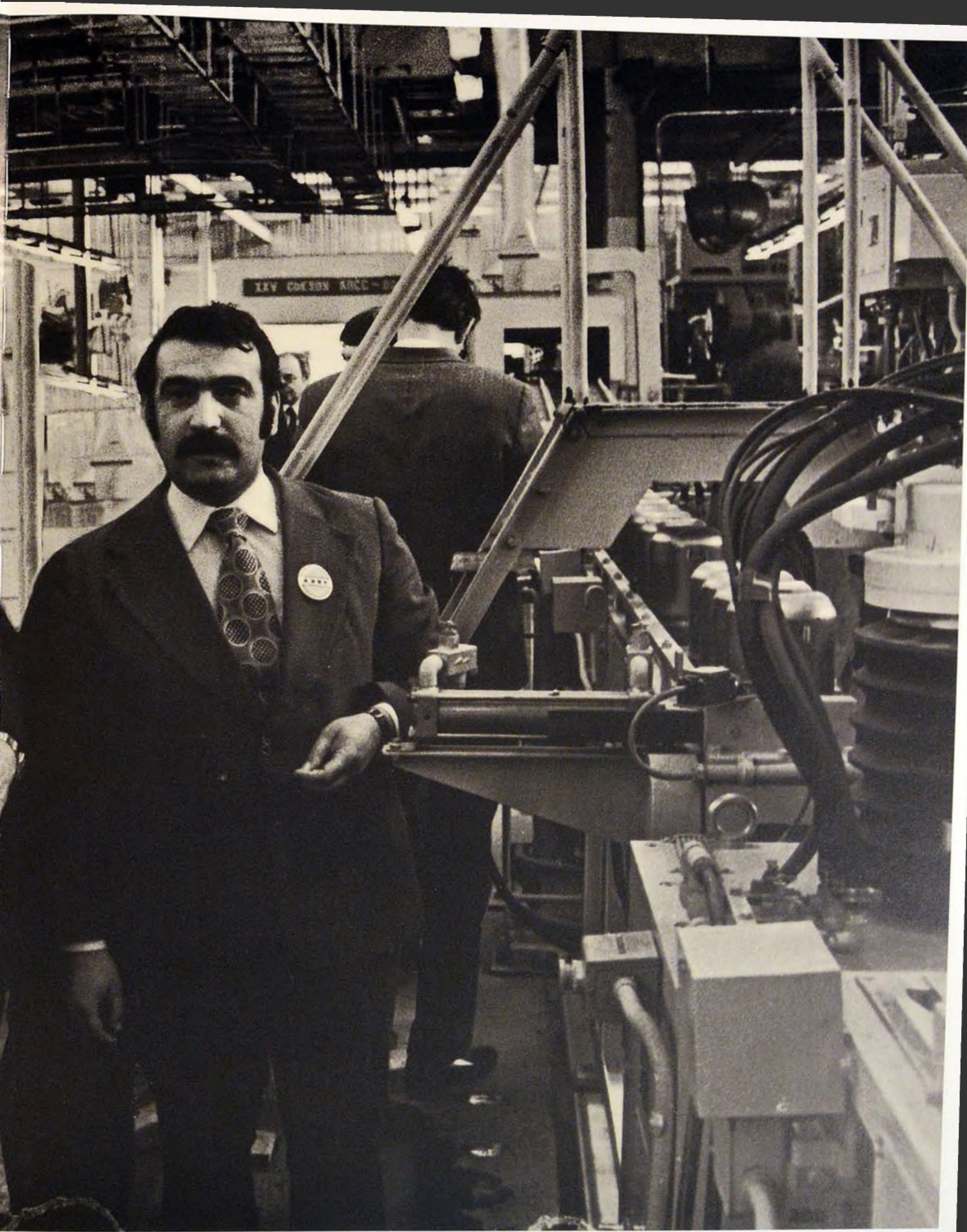
Физулинский район, 1976
Гейдар Алиев осматривает
гидротехнические
сооружения

Bakı, 1975
Heydər Əliyev
"Bakı fəhləsi" maşınqayırma
zavodunda

Baku, 1975
Heydar Aliyev
at the Engineering Plant
"Baki fehlesi"

Баку, 1975
Гейдар Алиев на машино-
строительном заводе
"Бакинский рабочий"

Bakı, 1976
Heydər Əliyev Məişət
kondisionerləri zavodunda

Baku, 1976
Heydar Aliyev at the Plant of
Air Conditioners

Баку, 1976
Гейдар Алиев на заводе
бытовых кондиционеров

Bakı, 1976

Heydər Əliyev şəhərin sənaye
müəssisələrindən birində

Baku, 1976

Heydar Aliyev at one of the
industrial enterprises of Baku

Баку, 1976

Гейдар Алиев на одном из про-
мышленных предприятий города

Bakı, 1976
Heydər Əliyev
dəniz limanında

Baku, 1976
Heydar Aliyev
at the seaport

Баку, 1976
Гейдар Алиев
на морском пирсе

Bakı, 1973
Heydər Əliyev şəhərin
yaşıllaşdırılmasında
iştirak edir

Baku, 1973
Heydar Aliyev is taking
part in planting trees and
bushes in the city

Баку, 1973
Гейдар Алиев
участвует в
озеленении города

1973

Heydər Əliyev Sabirabad rayonunun pambıqçıları ilə görüş zamanı

1973

Heydar Aliyev at the meeting with the cotton growers of the district of Sabirabad

1973

Гейдар Алиев во время встречи с хлопкоробами Сабирабадского района

1973
Heydər Əliyev Bərdə rayonunun
pambıq tarlasında

1973
Heydar Aliyev in the cotton field
in the district of Barda

1973
Гейдар Алиев на хлопковом поле
Бардинского района

Suxumi, 1974

Heydər Əliyev SSRİ-nin partiya və hökumət rəhbərləri ilə. Ön cərgədə sağdan: Heydər Əliyev, A. N. Kosi-
gin və E. A. Şevardnadze

Sukhumi, 1974

Heydar Aliyev together with
the party and government leaders
of the USSR: in the front row:
Heydar Aliyev, A. N. Kosigin and
E. A. Shevardnadze

Сухуми, 1974

Гейдар Алиев среди руководи-
телей партии и правительства
СССР. На переднем плане, спра-
ва: Гейдар Алиев, А.Н.Косыгин и
Э.А.Шеварднадзе

Bakı
Dövlət Təhlükəsizlik
Komitəsinin sədri
general
Heydər Əliyev
komitənin rəhbər
işçiləri ilə

Baku
Chairman of the
State Security
Committee
General
Heydar Aliyev
among the staff of
the State Security
Committee

Баку
Председатель
Комитета
Государственной
Безопасности
генерал
Гейдар Алиев
среди руководящих
работников
комитета

Bakı, 1980
Heydər Əliyev Böyük
Vətən müharibəsi
veteranları ilə görüş
zamanı

Baku, 1980
Heydar Aliyev
at the meeting with the
veterans of the Great
Patriotic War

Баку, 1980
Гейдар Алиев во время
встречи с ветеранами
Великой Отечественной
войны

Bakı, 1975
 Heydər Əliyev
 Ali Ümumqoşun
 komandirləri Məktəbində

Baku, 1975
 Heydar Aliyev
 at the Higher Military
 School

Баку, 1975
 Гейдар Алиев во время
 посещения Высшего
 общевойскового военного
 училища

Bakı, 1973

Heydər Əliyev Dövlət
Təhlükəsizlik Komitəsinin
rəhbər işçiləri arasında

Baku, 1973

Heydar Aliyev among the
staff of the State
Security Committee

Баку, 1973

Гейдар Алиев среди
руководящих работников
Комитета Государственной
Безопасности

Bakı
Dövlət Təhlükəsizlik
Komitəsinin sədri general
Heydər Əliyev komitənin
əməkdaşları ilə

Baku
Chairman of the State Security
Committee General Heydar
Aliyev among the staff of the
State Security Committee

Баку
Председатель Комитета Госу-
дарственной Безопасности ге-
нерал Гейдар Алиев среди
сотрудников комитета

Moskva, 1976

Heydər Əliyev
böyük Azərbaycan şairi
Səməd Vurğunun 70 illiyinə
həsr olunmuş təntənəli
gecənin rəyasət heyətində

Moscow, 1976

Heydar Aliyev at the presi-
dium of the solemn ceremony
devoted to the 70 year anni-
versary of Samed Vurgun,
outstanding Azerbaijani poet

Москва, 1976

Гейдар Алиев в президиуме
на торжественном вечере,
посвященном 70-летию
видного азербайджанского
поэта Самеда Вургунa

Bakı, 1982
 Heydər Əliyev görkəmli
 Azərbaycan dramaturqu
 Cəfər Cəbbarlının
 abidəsinin açılışında

Baku, 1982
 Heydar Aliyev at the
 ceremony of unveiling
 the monument of Jafar
 Jabbarli, outstanding
 Azerbaijani playwright

Баку, 1982
 Гейдар Алиев
 на открытии памятника
 видному азербай-
 джанскому драматургу
 Джафари Джабарлы

Bakı, 1971
Heydər Əliyev
Azərbaycan Dövlət
Konservatoriyasının
50 illik yubileyində

Baku 1971
Heydar Aliyev
at the 50 year jubilee
ceremony of the
Azerbaiyan State
Conservatory

Баку, 1971
Гейдар Алиев
на 50-летнем юбилее
Азербайджанской
государственной
консерватории

Bakı, 1973
 Heydər Əliyev
 Fikrət Əmirovun
 "1001 gecə" baletinin
 ilk tamaşasından sonra
 onun yaradıcıları ilə

Baku, 1973
 Heydar Aliyev after
 the premiere of the ballet
 "The Arabian Nights"
 by Fikret Amirov
 with the performers

Баку, 1973
 Гейдар Алиев после
 премьеры балета
 Фикрета Амирова
 "Тысяча и одна ночь"
 с создателями балета

1981
Heydər Əliyev
Şüvəlanda Yazıçıların
yaradıcılıq evinin
açılışında

1981
Heydar Aliyev
at the opening ceremony
of the House of Writers
in Shuvalan

1981
Гейдар Алиев
на открытии
Дома творчества
писателей в Шувялянах

Bakı
Heydər Əliyev
dunya şöhrətli aktyor
Arkadi Raykin ilə

Baku, 1981
Heydar Aliyev
with world famous actor
Arkady Raykin

Баку
Гейдар Алиев с всемирно
известным актером
Аркадием Райкиным

Bakı, 1981
Heydər Əliyev
görməli aktyor,
xalq artisti
Ağasadiq Gəraybəyli ilə

Baku, 1981
Heydar Aliyev
with actor Agasadiq
Geraybeyli,
People's Artist

Баку, 1981
Гейдар Алиев с видным
актером, народным
артистом Агасадыхом
Герайбейли

Yuxarıda: Bakı, 1972
Heydər Əliyev SSRİ EA prezidenti, akademik M. V. Keldişi qəbul edir.

Aşağıda: Bakı, 1981
Heydər Əliyev SSRİ xalq artistləri — məşhur kino rejissoru S. Gerasimovu və aktrisa T. Makarovanı qəbul edir

Above: Baku, 1972
Heydar Aliyev is receiving academician M.V. Keldysh, president of the Academy of Sciences of the USSR

Below: Baku, 1981
Heydar Aliyev is receiving S.Gerasimov, popular film producer, and actress T. Makarova, both People's Artists

Вверху: Баку, 1972
Гейдар Алиев во время приема президента АН СССР, академика М.В.Келдыша

Внизу: Баку, 1981
Гейдар Алиев во время приема народных артистов СССР, известного кинорежиссера С.Герасимова и актрисы Т.Макаровой

Yuxarıda: Bakı, 1973
Heydər Əliyev bəstəkar A. İ. Xaçaturyanı qəbul edir

Aşağıda: Bakı, 1976
Heydər Əliyev Sovet İttifaqı Marşalı İ. X. Baqramyanı qəbul edir

Above: Baku, 1973
Heydar Aliyev is receiving A.Khachaturyan, composer

Below: Baku, 1976
Heydar Aliyev is receiving I.Kh. Bagramyan, Marshall of the Soviet Union

Вверху: Баку, 1973
Гейдар Алиев принимает композитора А.И.Хачатуряна

Внизу: Баку, 1976
Гейдар Алиев принимает маршала Советского Союза И.Х.Баграмяна

Bakı, 1981

Heydər Əliyev SSRİ
Rəssamlıq Akademiyası
Rəyasət Heyətinin
üzvləri arasında

Baku, 1981

Heydar Aliyev among
the presidium mem-
bers of the USSR
Academy of Painting

Баку, 1981

Гейдар Алиев
среди членов Пре-
зидиума Академии
художеств СССР

Bakı, 1981
Heydər Əliyev
Azərbaycan Teatr Cəmiyyəti
VII qurultayının iştirakçıları
arasında

Baku, 1981
Heydar Aliyev among
the participants of the
VII Congress of the Association
of Theatres of Azerbaijan

Баку, 1981
Гейдар Алиев
среди участников VII съезда
Театрального общества
Азербайджана

Bakı, 1978
Heydər Əliyev
görməli elm və incəsənət
xadimləri arasında

Баку, 1978
Гейдар Алиев
среди видных деятелей
науки и искусства

Bakı, 1980
Heydər Əliyev
Finlandiyanın prezidenti
U. Kekkoneni təyyarə
limanında qarşılayarkən

Baku, 1980
Heydar Aliyev
is meeting U. Kekkonen,
President of Finland,
at the airport

Баку, 1980
Гейдар Алиев во время
встречи в аэропорту
президента Финляндии
У.Кекконена

Bakı, 1981
Heydər Əliyev
Dövlət Təhlükəsizlik
Komitəsi işçilərinin
müşavirəsinin
iştirakçıları arasında

Baku, 1981
Heydar Aliyev among
the participants of the
conference of the staff
of the State Security
Committee

Баку, 1981
Гейдар Алиев
среди участников
совещания -
работников Комитета
Государственной
Безопасности

Bakı
Heydər Əliyev
və Əziz Əliyev
bayram tribunasında

Baku
Heydar Aliyev
and Aziz Aliyev
at the holiday platform

Баку
Гейдар Алиев
и Азиз Алиев
на праздничной трибуне

Moskva
Heydər Əliyevin
ailəsi Qızıl
Meydanda

Moscow
Heydar Aliyev and his
family members in the
Red Square

Москва
Семья
Гейдара Алиева
на Красной площади

Bakı
Heydər Əliyev
təanınmış alim
Tamerlan Əliyev ilə

Baku
Heydar Aliyev
with Tamerlan Aliyev,
distinguished scientist

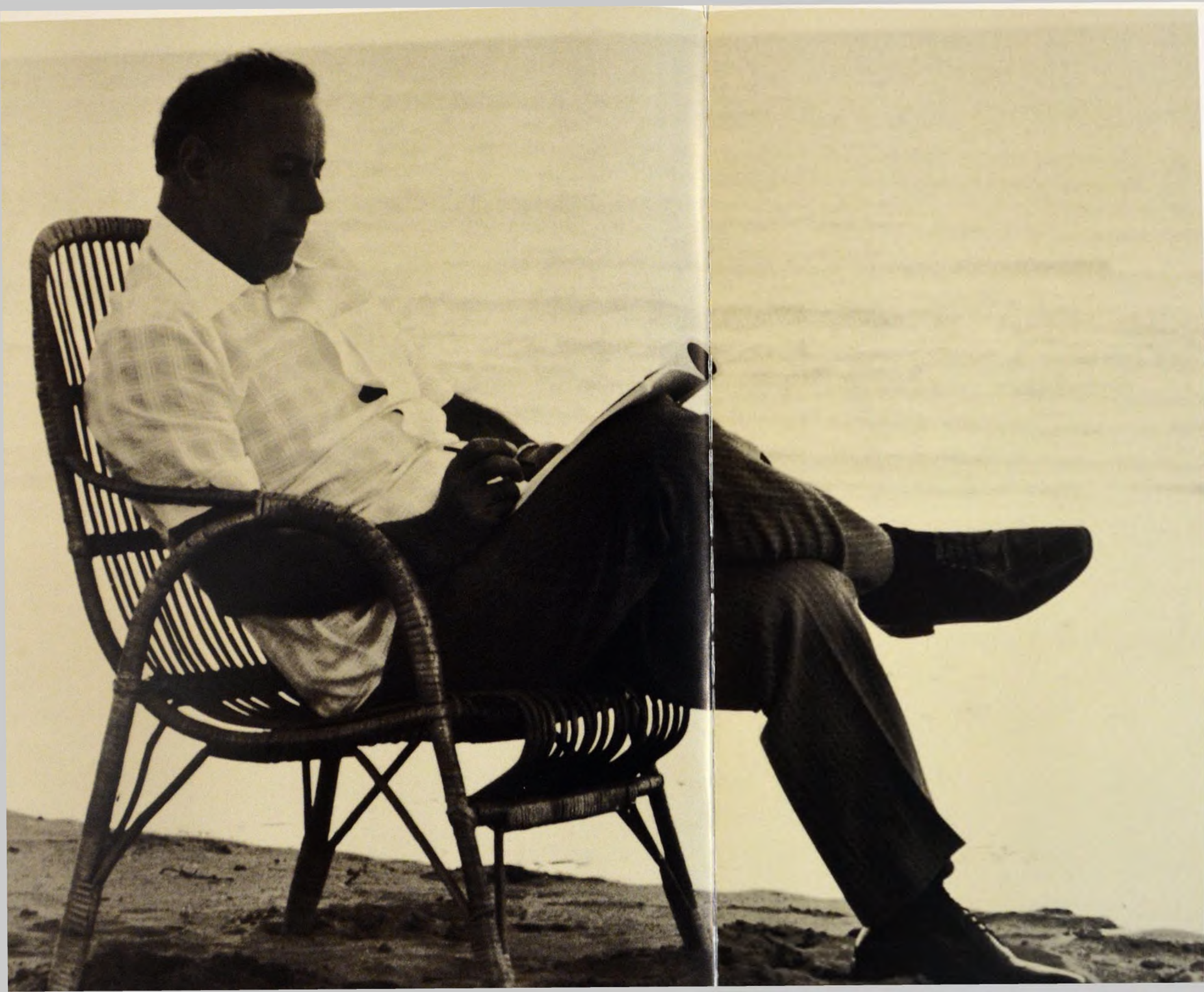
Баку
Гейдар Алиев
с известным ученым
Тамерланом Алиевым

Zərifə xanım
və Sevil xanım Əliyevlər

Aliyeva Zərifə khanum
and Aliyeva Sevil khanum

Зарифа ханум
и Севиль ханум Алиевы

Zuğulba,
80-ci illərin əvvəli
Xəzər sahilində
istirahət zamanı

**Zugulba, beginning of
the eighties**
On the shore of the
Caspian, having a rest

Зугульба,
начало 1980-х годов
В минуты отдыха
на берегу Каспия

**SOVET DÖVLƏTİNİN TANINMIŞ
RƏHBƏRLƏRİNDƏN BİRİ**

**ONE OF THE DISTINGUISHED
STATESMEN OF THE SOVIET UNION**

**ОДИН ИЗ ПРИЗНАННЫХ
РУКОВОДИТЕЛЕЙ
СОВЕТСКОГО ГОСУДАРСТВА**

Moskva
Heydər Əliyev
Macarıstan Xalq
Respublikası sərgisinin
açılışında çıxış edir

Moscow
Heydar Aliyev making a
speech at the opening cere-
mony of the exhibition of the
People's Republic of Hungary

Москва
Гейдар Алиев
выступает на открытии
выставки Венгерской
Народной Республики

Moskva
Macaristan
Xalq Respublikası ilə
sazişin imzalanması
mərasimi

Moscow
Heydar Aliyev of signature
of the agreement with the
People's Republic
of Hungary

Москва
Церемония подписания
Договора с делегацией
Венгерской Народной
Республики

Drexovo-Zuyevo, 1984
Heydər Əliyev
təmir yol işçiləri
arasında

Drekhovo-Zuevo, 1984
Heydar Aliyev
among the
railway men

Дреkhовo-Зуево, 1984
ейдар Алиев
реди работников
елезной дороги

1985
Heydər Əliyev
və SSRİ dəmir yolu
naziri N. S. Konarev

1985
Heydar Aliyev and
N.S.Konorev, minister
of Railway Communica-
tions of the USSR

1985
Гейдар Алиев
и министр путей
сообщения СССР
Н.С.Конарев

Voloqda vilayəti, 1975
Heydar Əliyev
Çerəpoves
metallurgiya
kombinatında

**The province of
Vologda, 1975**
Heydar Aliyev
at the Cherepoves
Metallurgical Works

**Вологодская
область, 1985**
Гейдар Алиев
во время посещения
Череповецкого
металлургического
комбината

Moskva, 1985
 Heydər Əliyev
 Yaponiya parlamentinin

Moscow, 1985
 Heydar Aliyev while receiving
 the members of the parlia-

Москва, 1985
 Прием Гейдаром Алиевым
 делегации японских

Moskva
Heydar Əliyev və
SSRİ-də rəsmi səfərdə
olan ÇSSR-in prezidenti
Qustav Qusak

Moscow
Heydar Aliyev and
president Gustav Gusak of
Czechoslovakia during his
official visit to the USSR

Москва
Гейдар Алиев и прези-
дент ЧССР Густав Гусак
во время его официа-
льного визита в СССР

Moskva, 1983
Heydər Əliyev
SSRİ Ali Sovetinin
sessiyasında çıxış edir

Moscow, 1983
Heydar Aliyev while making a
speech at the session of the
Supreme Soviet of the USSR

Москва, 1983
Гейдар Алиев
выступает на сессии
Верховного Совета СССР

Moskva, 1985
Gənclərin beynəlxalq
ilinin keçirilməsi
üzrə komissiyanın səd-
ri Heydər Əliyev müşa-
virə vaxtı

Moscow, 1985
Chairman of the
Commission on holding
the International Year
of the Youth Heydar
Aliyev during the
consultations

Москва, 1985
Гейдар Алиев,
председатель комис-
сии по проведению
Международного
года молодежи во
время заседания

1984

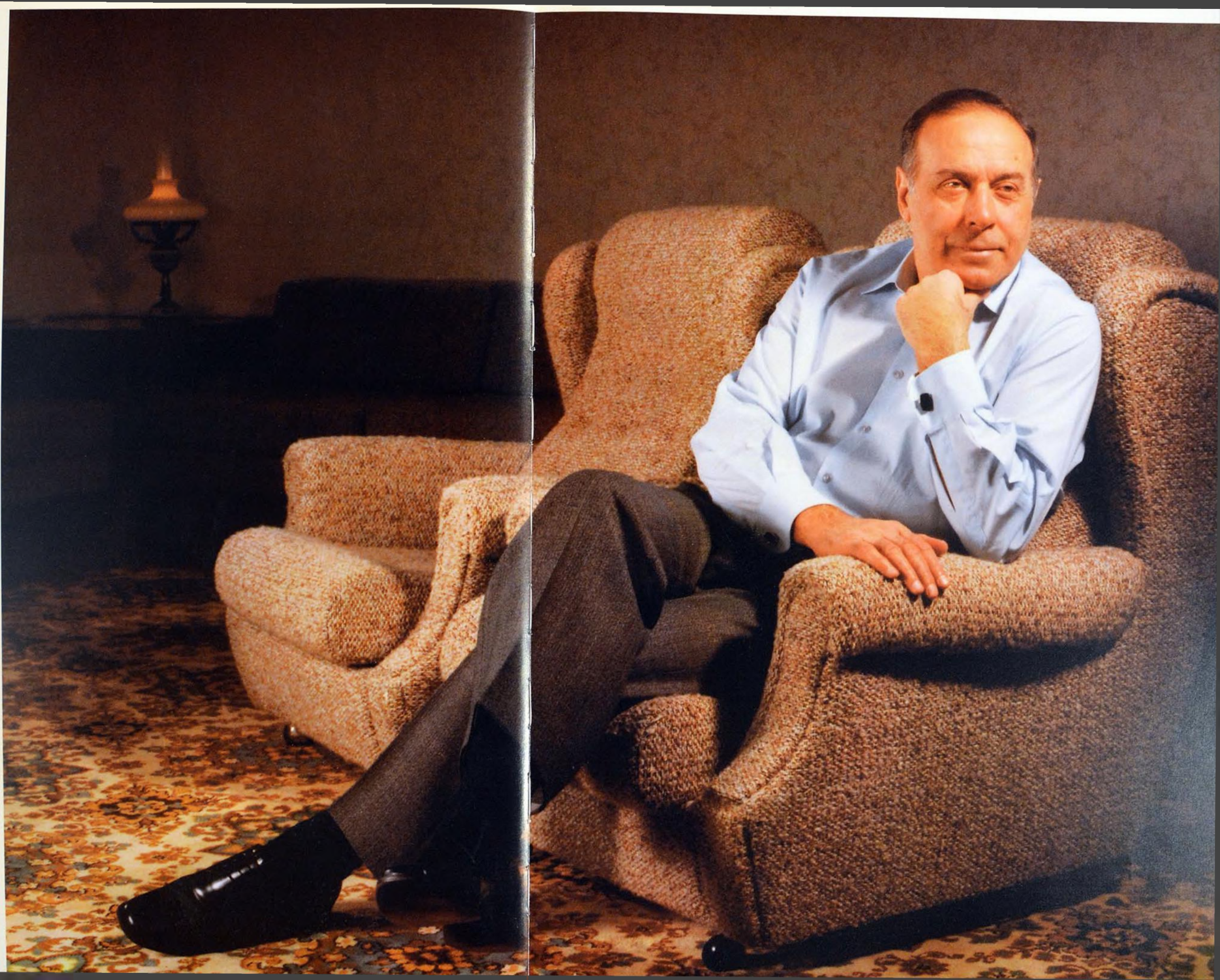
Heydər Əliyev
Moskvaətrafı bağ
evində

1984

Heydar Aliyev
in the country
house near Moscow

1984

Гейдар Алиев
на подмосковной
даче

1984
Heydər Əliyevin ailəsi Mosk-
vaətrafı bağ evində

1984
The Aliyev family
in the country house

1984
Семья Гейдара Алиева на
подмосковной даче

Kalinin vilayəti,
1982
İlham Əliyev
hərbi andiçmə
mərasimində

The Province of Kalinin,
1982
Ilham Aliyev
at the military oath
taking ceremony

Калининская область,
1982
Принятие Ильхамом
Алиевым военной
присяги

Heydər Əliyev və qardaşı
Cəlal Əliyev ailə üzvləri ilə
Moskvaətrafı bağda

Heydar Aliyev and his brother
Yalal Aliyev together with their
family members in the country
house near Moscow

Гейдар Алиев и брат
Джалал Алиев с членами семьи
на подмосковной даче

**XXI ƏSRƏ DOĞRU İRƏLİLƏYƏN
MÜSTƏQİL AZƏRBAYCANIN RƏHBƏRİ**

**THE LEADER OF THE INDEPENDENT
AZERBAIJAN - A COUNTRY MARCHING
TOWARDS THE XXI CENTURY**

**ВО ГЛАВЕ НЕЗАВИСИМОГО
АЗЕРБАЙДЖАНА В XXI ВЕК**

1992
Naxçıvanda
həyəcanlı günlər

1992
Days full of alarm
in Nakhchivan

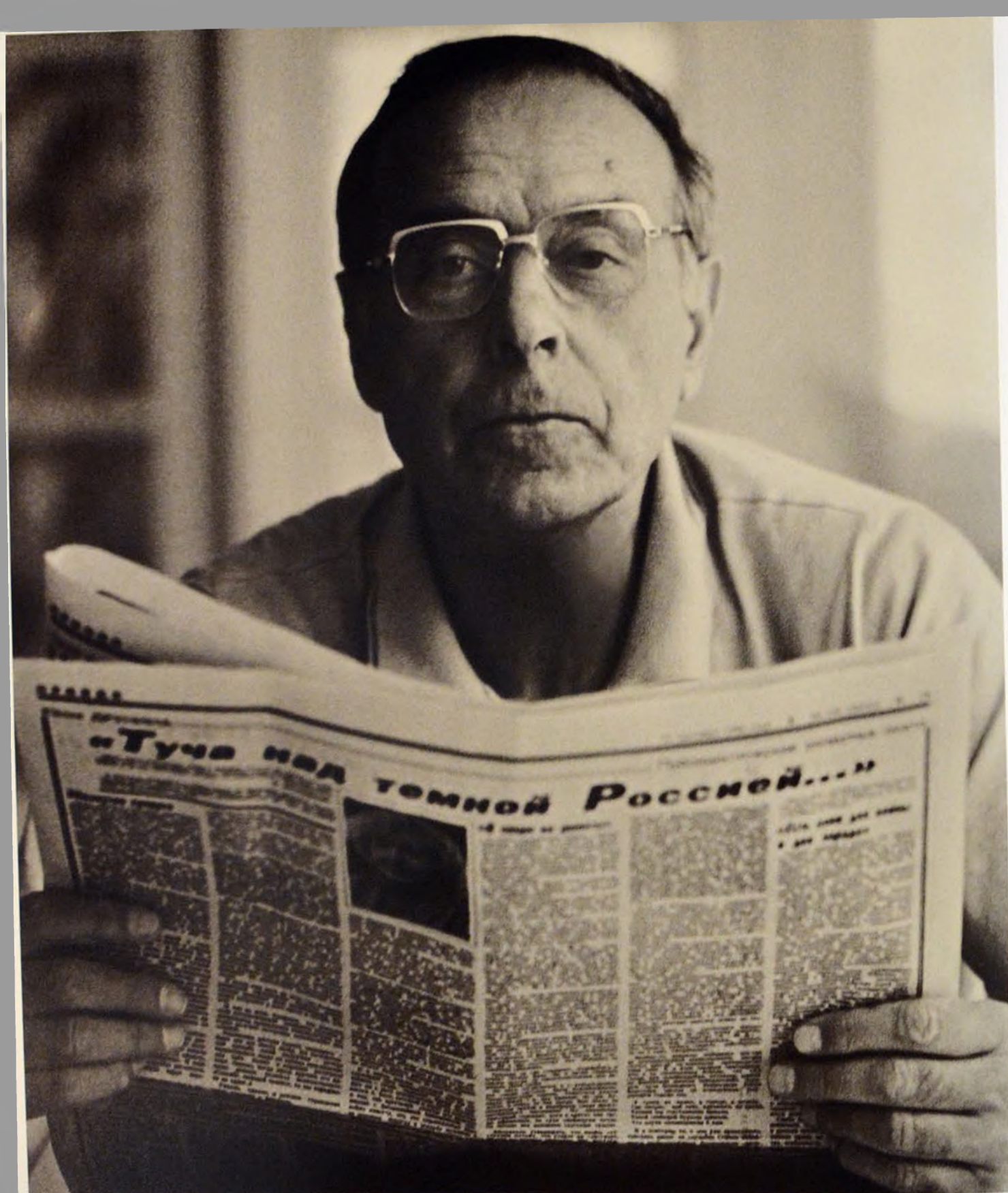
1992
Тревожные дни в
Нахчыване

Naxçıvan, 1992
Naxçıvan Ali
Məclisinin sədri
Heydər Əliyev
Türkiyənin baş
naziri Süleyman
Dəmirəl ilə

Nakhchivan, 1992
Chairman of the
Supreme Assembly
of Nakhchivan
Heydar Aliyev with
S.Demirel, Prime
Minister of Turkey

Нахчыван, 1992
Председатель
Верховного Медж-
лиса Гейдар Алиев
с премьер-минист-
ром Турции
Сулейманом
Демирелем

80-ci illərin sonu
SSRİ-nin dağılması
ərələsində

The late of eighties
On the eve of the
collapse of the USSR

Конец 1980-х годов
Накануне
развала СССР

Naхçиван, 1992
Heydər Əliyev
hərbçilər arasında

Nakhchivan, 1992
Heydar Aliyev
together with the military

Нахчыван, 1992
Гейдар Алиев
среди военных

Naxçıvan, 1990
Heydər Əliyev
atasının məzarı
önünə əklil qoyarkən

Nakhchivan, 1990
Heydar Aliyev while
laying a wreath on his
father's grave

Нахчыван, 1990
Возложение
Гейдаром Алиевым
венка на могилу отца

1992

Heydər Əliyev
Naxçıvan gəncləri ilə

1992

Heydar Aliyev among
the youth in Nakhchivan

1992

Гейдар Алиев
с нахчыванской
молодежью

Kiyev, 1997
Heydər Əliyevə
Ukraynanın ali mükafatı —
Yaroslav Mudrı ordeninin
təqdim olunma mərasimi

Kiev, 1997
The ceremony of awarding
of Heydar Aliyev with the high-
est prize of the Ukraine, the
order of Yaroslav Mudriy

Киев, 1997
Церемония вручения
Гейдару Алиеву в Киеве выс-
шей награды Украины —
ордена Ярослава Мудрого

Vaşinqton
Aprel, 1999-cu il

Washington,
April 1999

Вашингтон,
Апрель 1999 года

Vaşinqton, 1999
Heydər Əliyevin təyyarə
meydanında rəsmi
qarşılanma mərasimi

Washington, 1999
Official reception ceremony
of Heydar Aliyev
at the airport

Вашингтон, 1999
Церемония официальной
встречи Гейдара Алиева
в аэропорту

Vaşinqton, 1999
Heydər Əliyevin ABŞ prezidenti
Bill Klintonla görüşü

Washington, 1999
Heydar Aliyev's meeting
the USA President Bill Clinton

Вашингтон, 1999
Встреча Гейдара Алиева
с президентом США Биллом
Клинтоном

Vaşinqton, 1999
Heydər Əliyevin Kapitolida
çıxışı

Washington, 1999
Heydar Aliyev while making
a speech in the Capitol

Вашингтон, 1999
Выступление Гейдара Алиева
в Капитолии

WASHINGTON SUMMIT
APRIL 23-25 1999

SOMMET DE WASHINGTON
23-25 AVRIL 1999

Vaşinqton, 1999
Heydər Əliyev NATO-nun
50 illik yubileyinə həsr
olunmuş zirvə görüşünün
iştirakçıları arasında

Washington, 1999
Heydar Aliyev among the par-
ticipants of the summit meet-
ing devoted to the 50 year
anniversary jubilee of NATO

Вашингтон, 1999
Гейдар Алиев среди
участников саммита,
посвященного
50-летию НАТО

1999

Heydər Əliyev Qulhanə hospitalının Xatirə kitabına ürək sözlərini yazır.

1999

Heydar Aliyev while making a note in the Book of Memory of the Gulhane Hospital

1999

Гейдар Алиев делает запись в Книге Памяти госпиталя Гюльхане

Yalta, 1998

Heydər Əliyev Qara dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının üzvü olan ölkələrin 4-cü zirvə görüşü zamanı Türkiyə prezidenti Süleyman Demirel ilə

Yalta, 1998

Heydar Aliyev with the Turkish president Suleiman Demirel during the IV summit meeting of the member countries of the Black Sea Economic Cooperation Organization

Ялта, 1998

Встреча Гейдара Алиева с президентом Турецкой Республики Сулейманом Демирелем на IV саммите стран - участниц Черноморского экономического сотрудничества

Yalta, 1998
 Heydər Əliyev
 Qara dəniz İqtisadi
 Əməkdaşlıq Təşkilatının
 üzvü olan ölkələrin
 4-cü zirvə görüşü zamanı
 Ukrayna prezidenti

Yalta, 1998
 Heydar Aliyev with Leonid
 Kuchma, president of the
 Ukraine during the IV summit
 meeting of the member coun-
 tries of the Black Sea Economic
 Cooperation Organization

Ялта, 1998
 Встреча Гейдара Алиева
 с президентом Украины
 Леонидом Кучма на IV
 саммите стран — участниц
 Черноморского экономическо-
 го сотрудничества

Yalta, 1998

Heydər Əliyev
Qara dəniz İqtisadi
Əməkdaşlıq Təşkilatının
üzvü olan ölkələrin
4-cü zirvə görüşü zamanı
Rumıniya prezidenti
Emil Konstantinesku ilə

Yalta, 1998

Heydar Aliyev with Emil
Konstantinescu, president
of Romania during the IV
summit meeting of the
member countries of the
Black Sea Economic
Cooperation Organization

Ялта, 1998

Встреча Гейдара Алиева
с президентом Румынии
Э.Константинеску
на IV саммите стран —
участниц Черноморского
экономического
сотрудничества

Bakı

Heydər Əliyev, məşhur balerina Maya Plisetskaya və görkəmli bəstəkar Arif Məlikov Bakı Xoreografiya Məktəbinin şagirdləri arasında

Baku

Heydar Aliyev, popular baller dancer Maya Plisetskaya and outstanding composer Arif Melikov among the pupils of the Baku School of Choreography

Баку

Гейдар Алиев, знаменитая балерина Майя Плисецкая и известный композитор Ариф Меликов среди учеников Бакинского хореографического училища

Bakı, 1998
Heydər Əliyev
görməli musiqçi
M. Rostropoviç ilə

Baku, 1998
Heydar Aliyev
with M. Rostropovich,
outstanding musician

Баку, 1998
Гейдар Алиев
с видным музыкантом
М. Ростроповичем

Bakı, 1998
Heydər Əliyev
Azərbaycanın gənc
istedadları ilə

Baku, 1998
Heydar Aliyev with
the gifted young-
sters of Azerbaiyan

Баку, 1998
Гейдар Алиев
с юными талантами
Азербайджана

Bakı, 1998
 Heydər Əliyev tarixi
 Böyük İpək yolunun bərpası
 üzrə beynəlxalq konfransın
 iştirakçıları arasında

Baku, 1998
 Heydar Aliyev among the par-
 ticipants of the international
 conference on the restoration
 of the historical Silk Way

Баку, 1998
 Гейдар Алиев среди
 участников Международной
 конференции
 по восстановлению
 Великого шелкового пути

Bakı, 1998
Heydər Əliyev
tarixi Böyük İpək yolunun
bərpası üzrə beynəlxalq
konfrans zamanı

Baku, 1998
Heydar Aliyev during
the international conference
on the restoration of the
historical Silk Way

Баку, 1998
Гейдар Алиев во время
Международной конферен-
ции по восстановлению
Великого шелкового пути

Bakı, 1999
Heydər Əliyev
şeyxülislam
Allahşükür Paşazadə
və Bakı — Xəzəryanı
yerarxiyanın başçısı
yepiskop Aleksandr ilə

Baku, 1999
Heydar Aliyev with
Sheikhul-Islam
Allahshukur Pasha-zade
and bishop
Alexander, head of the
pre-Caspian eparchy

Баку, 1999
Гейдар Алиев
с шейх-уль-исламом
Аллахшукюром Пашазаде
и главой Бакинско-при-
каспийской епархии
епископом Александром

1997
Heydər Əliyev "Çıraq-1"
platformasında simvolik
açılış mərasimində

1997
Heydar Aliyev at the sym-
bolic opening ceremony
of the platform "Chirag-1"

1997
Гейдар Алиев на симво-
лической церемонии от-
крытия задвижки на
платформе "Чыраг-1"

Bakı, 1997
Heydər Əliyev
"Dədə Qorqud"
üzən platformasında

Baku, 1997
Heydar Aliyev
on the floating drilling rig
"Dede-Gorgud"

Баку, 1997
Гейдар Алиев
на плавучей платформе
"Дедэ Горгуд"

Sumqayıt, 1999
Heydər Əliyev
EP-300 istehsalatında
buxar-generator qurğusu
özülünün qoyulması
mərasimində

Sumgait, 1999
Heydar Aliyev at the founda-
tion laying ceremony of
the steam-generator
installation used in the
production of EP-300

Сумгайыт, 1999
Гейдар Алиев на
церемонии закладки
основания парогенера-
торной установки
в производстве ЭП-300

Bakı, 1998
Heydər Əliyevin
prezident seçkiləri
kompaniyası zamanı
zəhmətkeşlərlə görüşü

Baku, 1998
Heydar Aliyev with the
labourers while com-
paigning for presidential
elections

Баку, 1998
Гейдар Алиев
на встрече
с трудящимися
в период предвыборной
кампании

1998

Heydər Əliyevin
prezident seçkiləri
kompaniyası zamanı
kənd zəhmətkeşləri
görüşü

Baku, 1998

Heydar Aliyev with the vil-
lage labourers while
compaigning for presi-
dential elections

1998

Гейдар Алиев
на встрече с сельскими
тружениками в период
предвыборной кампании

Bakı, 1999
Heydər Əliyev
Şəhidlər Xiyabanında

Baku, 1999
Heydar Aliyev
at the Alley of Martyrs

Баку, 1999
Гейдар Алиев
на Аллее шехидов

1998
Heydər Əliyev
İmişli rayonundakı
qaçqınlar düşərgəsində

1998
Heydar Aliyev
at the refugee camp
in Imishli

1998
Гейдар Алиев
в лагере беженцев в
Имишлинском районе

1998

Heydər Əliyevin
prezident seçkiləri
kompaniyası zamanı
kənd zəhmətkeşləri ilə
görüşü

Baku, 1998

Heydar Aliyev with the
village labourers while
campaigning for
presidential elections

1998

Гейдар Алиев
на встрече с
сельскими
тружениками в период
предвыборной кампа-
нии

Heydər Əliyev
Sevil xanımın uşaqları
ilə birlikdə, onun
məlahətli çalğısını
dinləyərkən

Heydar Aliyev and his
grandchildren listening
to his daughter's
fascinating music

Гейдар Алиев
вместе с детьми
Севиль ханум слушают
ее обаятельные
мелодии

Bakı, 1997
Yeni təyyarə limanı
binası layihəsinin
müzakirəsi

Baku, 1997
Heydar Aliyev during the
discussion of the project
of the new airport building

Баку, 1997
Обсуждение проекта
строительства здания
нового аэропорта

1999
Türk dostların qayğısı
Prezident Heydər Əliyevə
qısa müddətdə öz
sağlamlığını bərpa
etməyə kömək etdi

1999
The care of the
Turkish friends helped
Heydar Aliyev
to restore his health
very soon

1999
Теплота друзей из Турции
способствовала скорее-
му восстановлению
здоровья Президента
Гейдара Алиева

Ankara, 1999
 Heydər Əliyev
 Süleyman Dəmirəl
 və Nəzmiyyə xanımın
 qonağıdır

Ankara, 1999
 Heydar Aliyev,
 guest of Suleiman
 Demirel and his wife
 Nazmiyya khanum

Анкара, 1999
 Гейдар Алиев
 в гостях у
 Сулеймана Демиреля
 и Назмийе ханум

Klivlend, 1999
Heydər Əliyev,
İhsan Doğramacı və
İlham Əliyev

Cleveland, 1999
Heydar Aliyev,
Ihsan Dogramachi
and İlham Aliyev

Кливленд, 1999
Гейдар Алиев,
Ихсан Дограмачы
и Ильхам Алиев

Antalya, 1999
Heydər Əliyev fəxri
qonaqlar kitabına
imza edir.

Antalya, 1999
Heydar Aliyev making
a note in the Book for
Honorary Guests.

Анталья, 1999
Гейдар Алиев
делает запись в книге
почетных гостей

Antalya, 1999
Heydər Əliyev
28 May — Respublika
günü münasibətilə
Azərbaycan xalqına
müraciət edir

Antalya, 1999
Heydar Aliyev while
addressing the
Azerbaijani people on
the occasion of May
28, the Day of Republic

Анталья, 1999
Гейдар Алиев
выступает с обращением
к азербайджанскому
народу по случаю
Дня республики — 28 Мая

Antalya, 1999
Heydər Əliyevin
təntənəli yolasalınma
mərasimi

Antalya, 1999
Solemn departure
ceremony of
Heydar Aliyev

Анталья, 1999
Торжественные
проводы
Гейдара Алиева

Antalya, 1999
Heydər və İlham Əliyevlər
Prezidenti müalicə edən həkim
Erten Dəmirdaş ilə

Antalya, 1999
Heydar and İlham Aliyevs
with physician
Erten Demirtash

Анталья, 1999
Гейдар и Ильхам Алиевы с
лечащим врачом Президента
Эртенем Демирташом

Antalya, 1999
Heydər Əliyev
nəvəsi Heydər ilə

Antalya, 1999
Heydar Aliyev
with his grandson Heydar

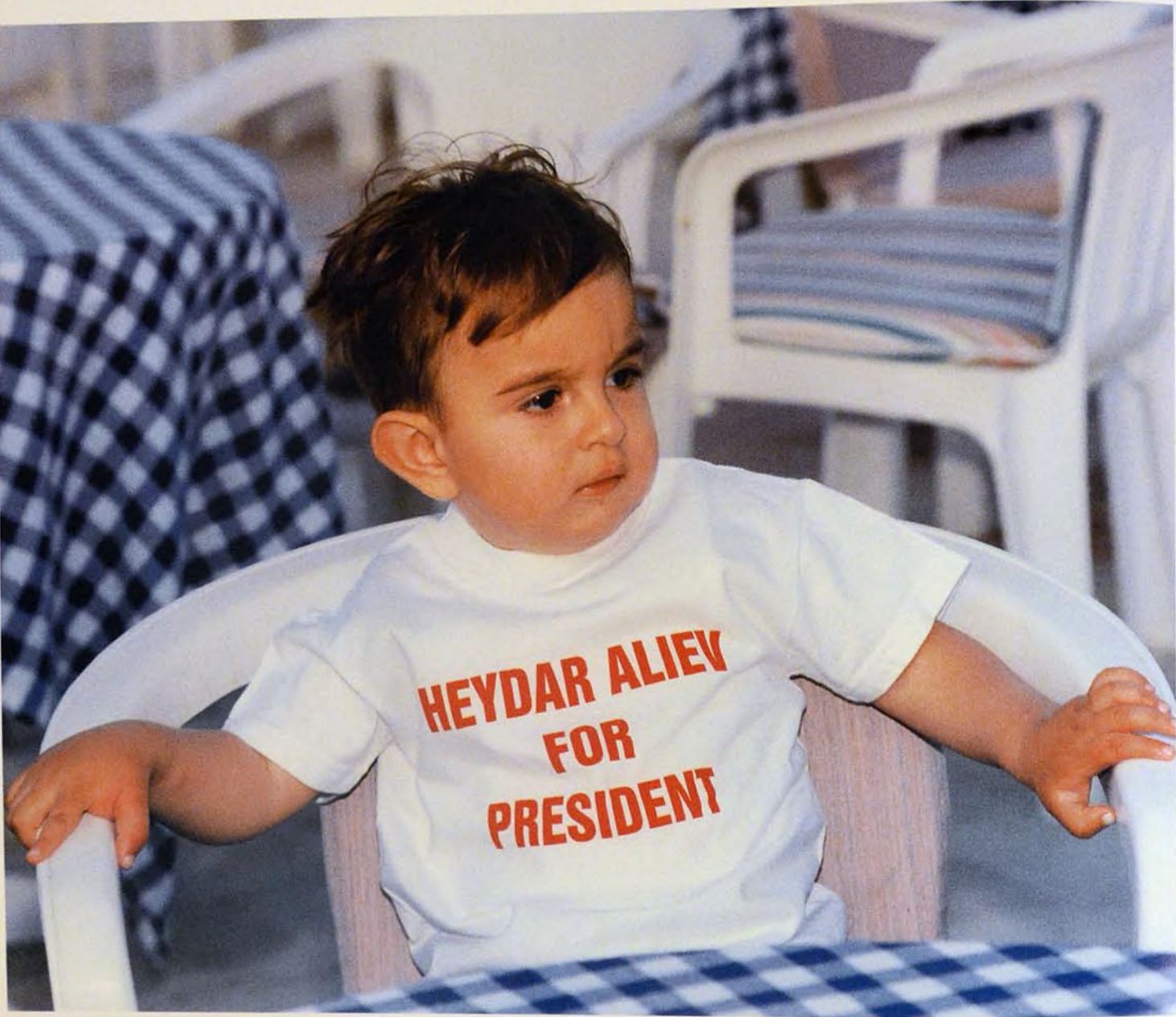
Анталья, 1999
Гейдар Алиев
с внуком Гейдаром

Antalya, 1999
Heydər Əliyev
oğlu İlham,
gəlini Mehriban xanım və
nəvəsi Heydərle

Antalya, 1999
Heydar Aliyev
with his son İlham,
daughter-in-law Mehriban
and grandson Heydar

Анталья, 1999
Гейдар Алиев
с сыном Ильхамом,
невесткой
Мехрибан ханум и
внуком Гейдаром

Antaliya, 1999
Heydər Əliyev
oğlu İlham Əliyevin
ailəsi ilə

Antalya, 1999
Heydar Aliyev
with the family
of his son İlham

Анталья, 1999
Гейдар Алиев
с семьей сына
Ильхама Алиева

Antalya, 1999

Antalya, 1999

Анталья, 1999

Heydər Əliyev
vəfalı həyat yoldaşı, akademik
Zərifə xanım Əliyevanın
məzarına əklil qoyur

Heydar Aliyev while laying
a wreath on the grave
of Academician
Zarifa khanum Aliyeva,
his devoted wife.

Гейдар Алиев возлагает
цветы на могилу верной
подруги жизни, супруги,
академика
Зарифы ханум Алиевой

MÜNDƏRİCAT

Azərbaycan xalqının lideri	23
Sovet dövlətinin tanınmış rəhbərlərindən biri	83
XXI əsrə doğru irəliləyən müstəqil Azərbaycanın rəhbəri	107

CONTENTS

The leader of the Azerbaijan People	23
One of the Distinguished Statesmen of the Soviet Union	83
The Leader of the Independent Azerbaijan - a country marching towards the XXI century	107

ОГЛАВЛЕНИЕ

Лидер азербайджанского народа	23
Один из признанных руководителей Советского государства	83
Во главе независимого Азербайджана в XXI век	107

Tərtib edənlər
Nazim İbrahimov Akif Muradverdiyev

İkinci kitab

Redaktor **Nahad Əliyev**
Bədii redaktor **Zaur Əliyev**
Kompüter işləri **Ağa Allahverdiyev**
İngilis dilinə tərcümə edəni **Qılıncxan Bayramov**

Müəlliflər materialların toplanmasında köməyinə görə
Yuri Kamayeva
minnətdarlıq edirlər

Redaktə-nəşriyyat işləri, kompüter dizaynı və mətnin pilyonkaları
"Azərbaycan" nəşriyyatında hazırlanmışdır

Prezidentin arxivinin fotolarından və
Rəfiq Bağirovun

son illərdə çəkdiyi foto-şəkillərdən istifadə edilmişdir

Kran şəhərinin "Qorenski tisk" mətbəəsində çap edilmişdir

